

Библиялык куучындар

**Библияны көчүрөр Институт
Москва
2019**

Библиялык куучындар

Библиянан алынган јуруктарлу куучындар
алтай тилге көчүрилгени

Көчүрөөчи:

Токшын Торбоков

Көчүриште анайда ок мындый улус турушкан:

*Сынару Мундусова, Нина Тепукова, Сергей Сычев,
Бронвен Кливер, Чечек Курманова, Андрей Десницкий*

**Бойыгардын шүүлтелеригерди,
күүнземелдеригерди мындый
суруула ийигер: ibt_inform@ibt.org.ru**

ISBN 978-5-93943-273-3

© Институт перевода Библии, 2019

Јуруктарды тuzаланзын деп јараткан:

Classic Bible Art, LLC

СӨС БАЖЫ

Кару кычыраачылар!

Слердин колыгарда Библиянан алынган куучындар. Библия — телекейде эн көп кепке базылып турган Бичик. Ненин учун дезе, Ол тегиндү Бичик эмес. Библия — кижиге баштанган Кудайдын Сөзи, онын учун Оны Агару Бичик деп айдадыс. Кудай Бойынын күүн-табын улуска ачып, оны кажыбыска ла јетирерге, кичееп бичиткен. Библияда ончо сурактарга белен каруу јок, је Онын бүктеринде кижинин јүрүминде туштаар эн учурлу сурактарга каруулар бар. Ол «Кудай кижини канча кире сүүп турган?», «Кудай ла кижинин ортозында кандый колбу болор керек?», «Кинчекке бастырып, Кудайдан туура јүрүп калган кизи канайда Ого ойто бурылар аргалу?» деген сурактарга каруулар.

Библия бир канча Бичиктен турат. Онын кезик јолдыктарын ондоорго, күч. Онон улам кезик кычыраачылар, көп сабада балдар, Библияны кычырарга күчсинет. Андый кычыраачыларга јарт болзын деп, Библияны башка-башка тилдерге көчүрип турган Институт, бу куучындарды белетеген. Бу алтай тилле чыккан бичик Библиянын јилбилү телекейиле таныжарга, слерге болужын јетирер. Библия — чып ла чын бүткүл телекей. Ол башка-башка өйлөрдө бичилген алтан алты Бичиктен турат. Бу Бичиктер Эски Кереес ле Јаңы Кереес деп эки бөлүккө бөлинет.

Кудай канайда телекейди, кижини јайаганы, кизи Кудайдан туура барып, бойынын јүрүмиле јүрерге сананганы керегинде Эски Кереесте айдылган. Је Кудай кижиликти качан да таштабай, оны кичееп јүрген. Ого баштанып суранган кижиге Ол јаантайын болужат. Ончо калыктардын ортозынан Кудай Израиль калыкты талдап, оныла јөптөжү тургускан. Олор ажыра Бойынын күүн-табын өскөлөрине көргүскен.

Эски Кереесте жангыс ла Израиль калыктын түүкизи көргүзилген эмес.

Анда жарлыкчылар ажыра Кудай улуска баштанганы, онойдо ок ойгор сөстөр лө үлгерлеп айдылган мүргүүл сөстөр бар.

Жангы Кереесте бичилген керектерди неле де түнгейлештирер арга жок. Онын бүктерин кычырып, Кудай Бойынын Сок Жангысуулу, Иисус Христосты, жер-телекейге ийгенин билип аладыс. Иисус Христос Бала болуп туулала, агару жүрүм жүрүп, кижиктин кинчеги учун өлөлө, үчинчи күнде тирилген. Анайда ок Иисус Христоско бүткен баштапкы христиандардын жүрүмү ле Кудайдын төзөгөн баштапкы серкпелери керегинде анда айдылган. Чактын учында не болоры керегинде база бичилген.

Библияда бичилген бастыра байлык, агару сөстөр бу бичикке кирбеген де болзо, же бу куучындар слерге Кудайдын Сөзине жол ачар деп иженедис. Бу жылбилү бичикти кепке базарга белетеген улуска жаан алкыш-быйанысты айдадыс.

Библияны көчүрер Институттын ишчилери

Библиялык куучындар

ЖЕР-ТЕЛЕКЕЙДИ ЖАЙАГАНЫ

Эң озо не де болбогон. Жерде бир де жарыткыш күйбей, тенгерини кара булуттар туй тудуп ийзе, шык ла эткен карануй турат — эң бажында андый карануй болгон. Ол тушта жер-тенери де, өзүмдер де, тынар-тындулар да, улус та болбогон. Же Кудай ончо не мени жажын-чакка бу бойынча арттыргызарга күүнзебеген. Ол бу телекейди жайаган. Жок жерден, тагынан бойы не де бүтпейт, не де болбойт деп билерис. Бисти эбиреде курчаган кайкамчылу ла жараш телекейди көрзөбис, оны улу ла ойгор Жайаачы жайаган деп керелейт. Кудай сөслө жер-телекейди канайда жайаганы Агару Бичикте — Библияда бичилген.

Баштап Кудай тенери ле жерди жайаган.

Жер дезе кеп-бүдүм жок, куру болгон, түби жок суунын үстинде карануй турган. Суунын үстиле Кудайдын Тыны эинделип турган.

Онон Кудай жарык болзын деген. Жарык боло берген.

Жарык жакшы болгонын көрөлө, Кудай жарыкты карануйдан бөлиген.

Кудай жарыкты — «түш», карануйды дезе «түн» деп адаган. Эңир кирген, таң аткан — баштапкы күн болгон.

Онон сууны суунан бөлиирге, суулардын ортозыла телкем өтсин деп, Кудай айткан.

Анайып Кудай телкем жайаган; телкемнин алдындагы сууны үстиндеги суунан бөлиген. Андый боло берген.

Кудай телкемди тенери деп адаган. Эңир кирген, таң аткан — экинчи күн болгон.

Онон Кудай тенери алдындагы суулар тудушталып, тобрак чыксын деген. Андый боло берген.

Кудай тобракты жер деп адаган, тенгеринин алдындагы тудуш сууларды талайлар деп адаган. Кудай көрөрдө, бу жакшы болгон.

База Кудай айткан: «Жер өзүмдер өскүрзин — үрен чачатан өлөндөр лө үрен беретен жиилектү жүзүн бүдүмдү агаштар». Андый боло берген.

Анайып јер өзүмдер өскүрген: үрен чачатан јүзүн бүдүмдү
өлөндөр лө үрен беретен јиилектү јүзүн-јүүр агаштар. Кудай
көрөрдө, бу јакшы болгон.

Эңир кирген, таң аткан – үчинчи күн болгон.

БАШТАЛГАНЫ 1:1–13

ЖЕР-ТЕЛЕКЕЙДИ ЖАЙАГАНЫ

(*умалганы*)

База Кудай айткан: «Түшти түннен бөлиирге, күндерди ле жылдарды тоолоорго, тенериде жарыткыштар болзын.

Олор јерди жарыдатан тенериде жарыткыштар болзын». Андый боло берген.

Анайып Кудай эки улу жарыткыш жайаган: јааны түшти башкарап, кичинеги түнди. Жылдыстар база жайаган.

Олор јерди жарыдып, түш ле түнди башкарып, жарыкты карагуйдан бөлизин деп, Кудай олорды тенериге кондырган. Кудай көрөрдө, бу јакшы болгон.

Эңир кирген, тан аткан — төртинчи күн болгон.

Сууда тирү немелер кыймырашсын; јердин үстиле, тенериде куштар учсын деп, Кудай айткан.

Кудай балыктарды, сууда жүзүп, жылып жүрер жүзүн бүдүмдү немелерди ле жүзүн-башка куштарды жайаган. Кудай көрөрдө, бу јакшы болгон.

Кудай олордын ончозын алкап айткан: «Өзүп, көптөп, талайлардын сууларын толтырыгар, јерде куштар база көптөзин».

Эңир кирген, тан аткан — бежинчи күн болгон.

Онон Кудай айткан: «Јер жүзүн-јүүр тирү немелерди — малды, оок тындуларды ла јерлик андарды бүдүрзин». Андый ла боло берген.

Анайып Кудай жүзүн укту јерлик андарды ла малды, ончо оок тындуларды жайаган. Кудай көрөрдө, бу јакшы болгон.

Улу күчтү Жайаачынын сөзиле јайалган јер амыр тынып, сүрекеј жараш турган. Је бу јайааннын учы эмес болгон. Бу жараш телекејде јадып, Жайаачыла бирлик болзын деп, Кудай кижини јайаарга күүнзеген.

БАШТАЛГАНЫ 1:14–25

БАШТАПКЫ УЛУСТЫ ЖАЙАГАНЫ

Онон Кудай айткан: «Бистин сүр-кебериске түней эдип, Бис ошкош кижн жайайлы. Ол талайдын балыктарынын, тенери куштарынын, малдын, бастыра жер үстинин, ончо тынар-тындулардын ээзи ле башкараачызы болзын».

Анайып Кудай Бойынын сүр-кеберине түней эдип, Бойы ошкош кижини жайаган: эр кижини ле үй кижини.

Кудай оморды алкайла айткан: «Балдарлу болуп көптөгөр, жердин үстин толтырып, оны ээлегер. Талайдын балыктарынын, тенери куштарынын, жер үстиндеги не ле тынар-тындулардын ээзи ле башкараачызы болугар». Онон Кудай айткан: «Мен слерге жер үстинде бар не ле өзүмди, не ле агаштын жиелегин курсак эдип жиирге берип жадым. Жердин ончо андарына, тенеринин ончо куштарына, жердин үстиндеги ончо тынар-тындуларга Мен кандый ла өлөндн курсак эдип бердим». Андый боло берген.

Кудай көрөрдө, Онын жайаганы сүрекей жакшы болгон. Энир кирген, таң аткан – алтынчы күн болгон.

Анайып тенери ле жер, омордогы бар не-немелер жайалган. Жетинчи күнде Кудай Бойынын ончо ижин божоткон, жетинчи күнде эткен ончо иш-тожынын кийнинде токынаган.

Кудай улусты жараш ла ырысту эдип жайаган. Омор Жайаачызына ла бой-бойына сүүшле толо болгулаган. Эр кижинин ады Адам болгон, үй кижинийи – Ева. Оморго Кудай жайаган жерди кичезин деп берген.

Кудай Адам ла Еваны алкайла, күнчыгышта, Эдем жеринде, жүзүн-жүүр жиелектерлү агаштар тарыган. Ол садка Адам ла Еваны жаттыргыскан. Бу садты кичееп, көрүп жүрзин деп, оморго жакыган.

БАШТАЛГАНЫ 1:26–31; 2:7–22

АДАМ ЛА ЕВАНЫ ЭДЕМНЕНГ СҮРГЕНИ

Je Адам ла Ева Кудайдын сөзин укпай саларда, Кудай оларды Эдемненг сүрүп ийген. Бу керек мындый болгон.

Кайракан ологго садтагы ончо агаштардын жиилегин јизин, је бир ле агаштын жиилегин јибезин деген. Ол јакшыны ла јаманды билип алатан агаш болгон. Онын јакылтазын бусса, олар өлүп калар деп, Кудай айткан.

Je Кудайга удурлажатаран көрмөс — сатана Адам ла Еваны түбекке тўжүрерге шўүп алган. Бир күн ол Евага јылан бүдүмдү келип айткан: «Садтагы агаштардын бирүзинин де жиилегин јибегер деп Кудайдын айтканы чын эмеш пе?» Ева каруузын јандырған: «Кандый ла агаштын жиилегин биске јиирге јараар. Je садтын ортозындагы бир ле агаштын жиилегин јибегер де, тийбегер де деп, Кудай биске јакарган. Онын јакарузын буссабыс, өлүп каларыс». Je јылан ого айткан: «Јок, өлбөзөөр, је Кудай билер — слер ол агаштын жиилегин амзаган күн көстөрөөр ачылып, јакшыны ла јаманды билер кудайлардый болороор».

Ева көрзө, агаштын јиилектери јиирге јарамыкту, јараш, бойына тартып, билгир берерге тургандый. Ева агаштын жиилегин үзүп јийле, өгөөнине берген, ол оны јиген.

Кудай Адамга айткан: «Ўйиннин сөзине кирип, јибезин деп јакарган агаштын жиилегин јидин. Сен учун јер каргышка калды. Сен эмди үле-коногын јеткенче, ол јерден шыралап азыранарын. Бүткен јеринге бурылганчан, кара терин төгүлип, калажынга јединерин; тобрактан алынган бойын, тобрак ок болуп каларын». Кайракан Адам ла Еваны Эдем садтанг сүрүп ийерде, олардын ойто ого бурылар аргазы јок болгон.

Анайда баштапкы улус кинчекке тўшкен.

БАШТАЛГАНЫ 3:1–23

НОЙДЫҢ КЕРЕБИ

Көп жүсүлдыктар өткөн, Адам ла Еванын бала-барказы жер үстине таркап барган. Баштапкыда олордын көп сабазы Кудайдан коркып, Ого бажырып жүрген. Же өйлөр өткөн сайын олар Кудайдын күүн-табынан кыйышкан. Жангыс ла Ной деп бир кижиге бойынын Жайаачызына бүдүмжилү артып, Онын күүн-табын бүдүрүп жүрген. Нойдын жүрегинде Кудайдын Тыны болгон.

Кайракан көрөрдө, жер үстинде улустын кылык-жангы үрелип, санаалары ла жүректери кинчекле толуп, кем де чындык жүрүм жүрбей турган. Ол тушта Кудай кижинен чөкөп айткан: «Жер үстиндеги ончо улусты жоголгорым. Олорды калас жайадым».

Ной дезе Кайраканга бүдүмжилү жүрген. Кудай ого баштанып айтты: «Мен жер үстиндеги ончо тынар-тындунын жүрүмин үзөрим, ненин учун дезе, жер олордын жаман керектериле толды. Мен олорды жер үстинен жоголтып койорым. Сен дезе гофер агаштан бойына кереп тут; ондо бөлинтилер эдип, ичи-тыштын чаганала сүртүп сал. Ол тушта Мен теңери алдында жүрген тыны бар ончо немени кырарга, жерге чайык чыгарарым. Же сениле Мен кереес жөптөжү тургузарым. Сен керепке уулдарынла, эш-нөкөринле, келиндеринле кирерин».

БАШТАЛГАНЫ 6:5–18

ЧАЙЫКТЫҢ БАШТАЛГАНЫ

Ной Кудайдын жакарузын бүдүрүп салган. Кереп белен болордо, Кайракан ого айтты: «Сен бастыра биленле керепке кир. Ончо улустын ортозынан жангыс сени акту деп, Мен көрөдим. Ончо жүзүн укту ару тындулардан эркектү-тижилү эдип, жети эжерден ал; быјар тындулардан эркектү-тижилү эдип, бир эжерден ал. Анайда ок жерде угын чеберлеп аларга, тегери куштарынын бастыра бүдүминен эркектү-тижилү эдип, жети эжерден ал. Жети күннин бажында Мен төртөн түш ле төртөн түн жерге ургун жааш жаадырып, ончо жайаганымды жер үстинен јоголторым».

Ной Кайраканнын жакарганыла этти. Ол эмегениле, уулдарыла, келиндериле керепке кирди. Бойыла кожо ару тындулардан — жети эжерден, быјарларынан бир эжерден алды. Ончозы керепке кирерде, Кайракан омордын кийнинен Бойы эжикти жапты. Жети күннин бажында ургун жааш жаап, төртөн түш ле төртөн түн токтободы. Суу көпчип, керепти көдүрерде, ол суунун үстиле жүскен. Суулардын көдүрилгени сүрекей тын болгон, керек дезе эн бийик деген туулар сууга көмүлип, жерде тыны бар ончо неме чөңүп, өлүп калды. Жер үстиндеги не ле тынар-тынду кырылды: кижиде, мал-аш та, ончо тындулар да, куштар да. Жангыс Ной ло оныла кожо керепте болгондор тирүү артты.

БАШТАЛГАНЫ 7:1–23

ЧАЙЫК ТОКТОГОНЫ

Чайык жүс бежен күн улалган. Нойло кожо керепте болгон ончо тындуларды Кудай ундыбаган. Кудай жерге салкын ийерде, жанмыр токтоп, суулар тартылып баштаган. Нойдын кереби Ара-рат деп тууда токтоды. Төртөн күннинг бажында жер кургаган ба деп билерге, Ной керептин көзнөгүн ачып, кускунды божотты. Кускун учуп чыгала, айланып-айланып, отурар кургак жер таппай, кайра бурылды. Онон Ной күүлени божотты. Же күүле база конор жер таппай, керепке бурылды: ончо жер суунун алдында болгон. Ной база жети күн сакыйла, күүлени такып божоткон. Күүле энирде бурылган, чокыжында олива агаштын бүри болгон. Анайып Ной чайык токтогонын билип алды.

База жети күн сакыйла, Ной күүлени ойто божодордо, ол бурылбады. Ной керептин жабынчызын ачып көрөрдө, жердин үсти кургап калтыр. Кудай Нойго айтты: «Сен үйингле, уулдарынгла, келиндерингле керептен чык. Бойынгла кожо ончо тындуларды чыгар, олор жер сайын таркап, балдар азырап көптөзін».

БАШТАЛГАНЫ 7:24 – 8:17

КУДАЙДЫҢ КИЖИЛЕ ЭТКЕН ЖӨПТӨЖҮЗИ ЛЕ СОЛОНҒЫ

Ной билезиле керептен чыгып, ончо тындуларды божотты. Тындулар жер үстиле таркап, куштар агаш-таш сайын уча бердилер.

Ной таштан тагыл салды. Онон ару тындулардын ла куштардын ончо бүдүминен өртөп, Кудайга тайылга этти. Нойдын тайылгазы Кайраканга жараган. Онон Кудай айтты: «База качан да жерди кижичун каргабазым. Олордын санаалары жиит тужынан ала жаманга тартылып та турган болзо, же олор учун тынар-тындуларды кырбазым. Мынан ары аш үренделери ле кезилери, соок ло изүү болоры, жай ла кыш, түш ле түн солынары качан да токтобос».

Онон Кудай Нойды ла онын уулдарын алкап айтты: «Мен слерле, слердин бала-баркагарла, керептен чыккан ончо тынар-тындуларла жөптөжү тургузып жадым: чайык база качан да тынар-тындуны кырбас, жерди ээнзиретпес. Слерле, ончо тынар-тындула тургускан жөптөжүмнин темдеги эдип, тенгериде солонгы тургузып жадым. Булуттарла жердин үстин бүркезем, солонгы көрүнип келер, ол тушта слерле, ончо тынар-тындула тургускан үргүлжи кереезимди эске аларым. Бат, бу Менин жерде бар ончо тынар-тындула тургускан кереезимнин темдеги».

БАШТАЛГАНЫ 8:18–22; 9:8–17

АВРААМ

Нойдын балдарынан база балдар чыккан, олордон десе камык калыктар таркаган. Аврам деп Нойдын угынан чыккан кижиге болгон. Соңында Кудай оны Авраам деп адаган. Авраам – «көп калыктардын адазы» дегени. Авраам жаантайын Кудайга иженип жүрген, ол Ого бүдүмжилү ле сөсуккур болгон. Кудай Бойы оны нөкөрүм дейтен. Кайракан биске де Агару Бичикте мынайда айдат: «Менин жакылталарымды бүдүрүп жүрзегер, слер Менин најыларым болорыгар» (*Иоанн бичиген Сүүнчилү Жар 15:14*).

Бир катап Кайракан Авраамга айткан: «Ороонунгды, төрөөн-туугандарынгды, адангнын айыл-журтын арттыргызып, Мен сеге айдып берген жерге бар. Мен сенен улу калык бүдүрерим, сени десе алкаарым, адынгды бийик көдүрерим; сен ончо улуска алкыш болорын. Сени алкагандарды алкаарым, сени каргап тургандарды каргаарым; сен жердин үстинде ончо калыктарга алкыш болорын».

Авраам Кайраканнын айтканынча этти. Ол Сара абакайын, Лот женин, төрөлинде тапкан-жөөгөнүн, ончо улусун алып, ололо кожо Кайраканнын айдып берген Ханаан деп жерине барды.

Олор Ханаан жерине жедерде, эрмен агашту Море деп жерде Кайракан Авраамга көрүнүп айтты: «Бу жерди Мен сенин калдыктарыга* берерим».

БАШТАЛГАНЫ 12:1–7

---

* Калдык – орустап потомок.

АВРААМГА КУДАЙДЫҢ БЕРГЕН СӨЗИ

Кайракан Авраамга айтты: «Эбире ајыкта – түндүк, түштүк, күнчыгыш ла күнбадыш јаар көр. Сенин көрүп турган бу ончо јерди сеге ле сенин калдыктарыңа јажын-чакка берерим. Сенин калдыктарыңды, јердин кумагы ошкош, көп эдерим; кем-кем јердин кумагын тоолоп болгодый болзо, сенин де калдыктарын тоолор».

Авраам Мамредеги эрмен агаштардын јанына токтогон, мында Кайраканга тагыл тургускан.

Бир канча өйдин бажында Кайракан Авраамга ойто ло көрүнип айткан: «Мен – сенин коручын; сеге улу кайрал болор». Је Авраам Кайраканга айтты: «Менин Ээм, Кайракан! Сен меге нени берерин? Мен бала јок артканчам. Сен меге угым улалтар бала бербедин; јөөгөн јөөжөм кулыма артар». Је Кайракан ого каруу јандырды: «Ол сенин энчи балаң* болбос; угынды улалтары сенин бойыннан бүдер». Онон Кайракан Авраамды айлынан чыгарып айтты: «Тенери јаар көрүп, јылдыстарды тооло. Тоолоп болорын ба? Сенин калдыктарын анча кире болор».

Авраам Кайраканга бүткен, Кайракан онын бүдүмјизин – онын чындыгы эдип салган.

Онон Кудай Авраамга айтты: «Эмди үйингин ады Сара эмес – Сарра болор. Мен оны алкап, сеге онон уул бала берерим. Мен Сарраны алкаарым – онон бүткүл калыктар бүдер. Онын калдыктары каандар болор».

БАШТАЛГАНЫ 13:14–16; 15:1–6; 17:15–16

---

* *Энчи бала* – адазынын алкыжын, байлыгын алып, онын ижин онон ары улалтар балазы.

АВРААМ ИСААКТЫ ТАЙАРГА ЭКЕЛГЕНИ

Кайраканнын берген сөзиле, Сарра уул бала тапкан. Авраам оны Исаак деп адаган.

Исаак чыдап келерде, Кайракан Авраамнын бүдүмүзүн ле Ого чындык болгонун ченеп көрөргө сананган. Кудай Авраамга айткан: «Бойуннын сүүгөн сок жангыс уулын Исаакты алып, Мориа жерине бар. Анда, Мен сеге көргүскен кырда, уулыңды Меге тайылга эдип тай».

Кудайдын жакарузун бүдүрерге, Авраамга күч болгон. Же ол Кайраканга удур бир де сөс айтпады. Авраам эрте туруп, тайылга өртөйтөн одын жарып, оны эштекке коштоды. Онон бойыла кожо эки жалчызын ла Исаак уулын алып, Кайракан көргүскен жерге барды.

Адазы Кудайга кандый тайылга экелерге турганын Исаак билбес болгон. Ол адазынан сураган: «Ада, бисте отык ла одын бар, же өртөп тайатан кураан кайда?» Авраам каруузун жандырган: «Өртөп тайатан кураанды Кудай Бойи билер, уулым».

Кудайдын көргүзип берген жерине жууктап келеле, Авраам жалчыларын төмөртине арттырып, Исаакла кожо кырга чыгып, тагыл этти. Одынды белетейле, Исаакты күлүп, тагылдын үстинде одынга салды. Же бу ла тушта Кайраканнын элчизи тенгеринен ого баштанды: «Авраам! Авраам! Уулыңа колын көдүрбе, ого нени де этпе! Эмди Мен билерим: сен Кудайдан коркып жадын, сок жангыс уулыңды Ого берерге кыскабадын. Мен сени алкаарым. Мен сеге тенгериде жылдыстар, талайдын жарадында кумак кире тоолоп болбос бала-барка берерим. Менин сөзимди уккан учун, калдыктарын ажыра жердин ончо калыктары алкалар».

БАШТАЛГАНЫ 22:1–18

ИОСИФ – АДАЗЫНЫҢ СҮҮГЕН УУЛЫ

Бойынын өйинде Исаакта Иаков деп уул чыккан. Соңында Кудай Иаковко Израиль деп ат адаган. Иаковто он үч бала болгон: олардын он экизи – уулдар (Рувим, Симеон, Левий, Иуда, Дан, Неффалим, Гад, Асир, Иссахар, Завулон, Иосиф ле эн кичүзи Вениамин), бирүзи десе Дина деп кыс. Иаков карыыр жажында чыккан Иосиф деп уулын өскөлөрине көрө, артык сүүген.

Иосиф он жети жаштуда акаларыла кожо кой кабырган. Ол акаларынын жарабас кылыктарын адазына жетирип турган. Бир катап Иаков Иосифке сүрекей жараш, жүзүн өңдү кеп сыйлаган. Адазы Иосифти ончозынаг тыг сүүп турганын акалары ондоп, оны көрөр күүндери жок боло берген.

БАШТАЛГАНЫ 37:1–4

ИОСИФТИН ТҮШТЕРИ

Бир катап Иосиф түш көргөн, ол түжин акаларына куучындаган. Ол айткан: «Көргөн түжимди уксаар. Бис кырада снаптар* буулап турган эптирис; је бат, менин буулаган снабым түс тура берген, слердийи дезе эбире туруп, менин снабыма бажырган».

«Сен бистин кааныс болорго турун ба? Бисти сен башкарага ба?» – деп, акалары ого айттылар. Айдарда, акалары оны там ла жаман көрдилер.

Иосиф база бир түш көрүп, ойто ло акаларына куучындаган: «Мен база ла түш көрдим: күн ле ай, он бир жылдыс меге бажыргандый болгон».

Ол бу түжин жаңыс акаларына эмес, адазына база куучындаган. Адазы оны арбаган: «Бу сен кандый түштер көрөдин? Айса болзо, мен, энен ле акаларын сеге келип, алдынга көнгөрө түжүп, јерге јетире бажырарыс па?»

Акалары Иосифке кыртыштанган; је адазынын санаазында онын куучыны артып калган.

Бир катап Иосифтин акалары айылдан ыраакта мал кабырып турган. Олорды көрүп келзин, су-кадыгын сурап уксын деп, Иаков Иосифти ийди. Иосиф јолго чыкты.

Иосиф јаланда узак азып, учында акаларын тапты. Акалары Иосифти ыраагынан танып, ол јууктап келеткенче, оны өлтүрер деп эрмектешкен. «Бат, түш көрөөчи келедири – деп, олор ачынып, бой-бойларына айдышкан. – Оны өлтүреле, кандый бир орого таштап, ан-куш јип койгон деерис. Ол тушта онын түштери канайда бүдер эмеш, көрөрис».

БАШТАЛГАНЫ 37:5–20

---

* *Снап* – өзүмдердин мажактарын бугул эдип буулаганы, орустап *сноп*.

АКАЛАРЫ ИОСИФТИ КУЛ ЭДИП САТКАНЫ

Иосифти өлтүрерге турганын угала, акалардын эн жааны — Рувим оны аргадап, адазына јандыраp деп сананып алды. Онын учун Рувим Иосифти өлтүрбей, јүк ле орого таштайлы деп, оlorды сурай берди. Карындаштар Рувимнинг сөзин угуп, Иосиф једип келерде, онын јүзүн өндү кебин суурып, терең орого таштадылар.

Кенетийин оlor төөлөргө јөөжө коштоп, Египет јаар барып јаткан којойымдарды* көрүп ийдилер. Карындаштардын бирүзи, Иуда, Иосифти којойымдарга садар керек деди. Ончолоры јөпсинди. Којойымдар јаныла өдүп јадарда, оlor карындажын садып ийдилер.

Којойымдар Иосифти Египетке апардылар. Акалары дезе уулакты сойоло, Иосифтин кийимин онын каныла уймап салдылар. Кийимди адазына экелип айттылар: «Бис мыны таптыс. Көрүгер, бу кийим уулыгардын ба айса јок по?» Иаков оны танып, ачузына чыдап болбой, кыйгырып ийди: «Бу уулымнын, Иосифтин кийими, оны казыр ан јара тартып, јип койтыр». Уулдарына төгүндеткенин билбей, ол сүүген уулын јылыйтканына кородоп, ачу ыйлап јүрген.

БАШТАЛГАНЫ 37:21–35

---

* *Којойым* — саду өткүрип турган кижиде, орустап *купец*.

КААННЫҢ САЙЫДЫНЫҢ АЙЛЫНДА ИОСИФ – БАШКАРААЧЫ

Кожойымдар Египетке келеле, каанның коручылдарынын жаанына Иосифти кул эдип садып ийген. Кудай Кайракан Иосифке бастыра жанынан болушкан. Онын учун кул да болуп жүрерде, Иосифтин ончо керектери жакшы келижип туратан.

Кайракан Иосифке болужып турган учун, онын ончо керектери једимдү болгонын Иосифтин бийи Потифар ајарган. Ол Иосифти айлынын башкараачызы эдип тургускан; не барын – ончозын онын башкартузуна берген. Иосифке болуп Кудай Потифардын айлы-јуртын алкаган. Иосиф ойгор болгон учун, ижин жакшы башкарган, онын бийи бир де немеге санааркабай жүрген.

Иосиф коо сынду, кеберкек чырайлу болгон. Потифардын абакайы ого көзин салып, оны кинчекке тарткан. Је Иосиф онон мойноп айткан: «Ээм ончо ээленгенин менин колыма табыштырган. Бу айылда меге тудулу неме јок, жаңыс сеге тийерге јарабас. Кудайдын алдында андый јаан кинчекти мен канайып эдетем?»

Иосифти кинчекке кийдирип болбой салала, Потифардын абакайы онон өч аларга сананган. Ол Иосифти бурулап, өбөгөнни мынайда төгүндеген: «Сенин экелген еврей кулын мени албадарга келип жүрди. Је мен болуш сурап кыйгыра береримде, ол бойынын кийимин де албай, кача берген». Иосифтин ээзи бу сөстөрди угала чугулданып, оны каанның улузы отурган түрмеге суксын деп јакарган.

БАШТАЛГАНЫ 39:1–20

ИОСИФ ТҮРМЕДЕ

Je түрмеде де Кудай Иосифле кожо болуп, ого болушкан. Кудайдын табыла Иосифти түрменин башчызы жараткан. Ол Иосифти түрмеде отурган ончо улустын бажына тургускан. Түрменин жааны нени де этпейтен, ол Иосифке ончо керектерди бүдүмжилеген. Иосиф Кудайга ла иженип жүрген, онын учун ол нени ле эткенде, једимдү болотон.

Иосиф отурган түрмеге кааннын эки јалчызын суккандар. Олордын бирүзи кааннын айагына виноград ажын уратан; оны чөөчөйчи дежетен. Экинчизи калаш быжырып, кааннын тепшизине салатан; оны калаш быжыраачы дежетен. Кааннын алдына буруга түжүп, олар түрмелеткен.

Бир катап чөөчөйчи ле калаш быжыраачы түш көрөлө, түштерин жартап болбогон. Иосиф олорго айтты: «Айса болзо, бу түштерди Кудай жартап берер? Түштереерди меге куучындагар». Чөөчөйчи бойынын түжин озо куучындаган. Түш јеринде ол виноградтын үч айрылу сабын көргөн. Олор чечектеп, јиилеги көрүнип, быжа бертир. Јиилекти ол терип, јулугын* фараоннын айагына сыгып, ого туттурган.

Иосиф түшти чүрче ле жартап ийди: «Үч айры – ол үч күн. Үч күннен фараон сени озогы ижине тургузар; сен, алдындагызы ла чылап, виноград ажын сузуп, онын колына чөөчөй туттуарың. Бу айтканым бүтсе, мени ундыбай, мынан чыгар».

Онон калаш быжыраачы бойынын түжин куучындады. Түш јеринде онын бажында үч калама** турган. Сыранай үстиндеги каламада каан јийтен јүзүн-јүүр калаштар болгон, оны куштар чокып турган.

Оны тындайла, Иосиф айтты: «Үч калама – ол үч күн. Үч күннен фараон сени алдыртып, агашка бууп койзын деп јакарап, куштар дезе сенин эдинди чокыыр».

Үч күннен Кайраканнын Иосифке ачканы бүткен. Je чөөчөйчи Иосифти эске албаган.

БАШТАЛГАНЫ 39:21–23; 40:1–22

---

* *Јулук* – орустап сок.

** *Калама* – орустап корзина.

ИОСИФ ФАРАОННЫҢ ТҮШТЕРИН ЖАРТАГАНЫ

Бир катап фараон түш көргөн. Түженип жатса, ол суунын үсти жанында турган. Кенетийин суудан жети семис уй чыгып келеле, кулузын ортозында отой берген. Онон жети көдүртке уй чыгып, семистерин жип ийген. Мынын кийнинде фараон ойгонып келген. Ойто уйуктай береле, өскө түш көрди. Бир саптан жети тирүү, жакшы мажак* чыккан. Же бат, олорды ээчий салкынга жалаткан жети кургак мажак чыгып, жакшы мажактарды жип салган.

Ойгонып келеле, бу түштерден улам фараон амырын жылыткан. Египеттин ончо ойгор улузын алдыртала, олорго бу түштерин айдып берген. Же кемизи де олорды жартап болбогон.

Чөөчөйчинин санаазына Иосиф деп жиит еврей кирди. Ол түрмеде түштерди жартаарда, ончо неме онын айтканынча болгонын фараонго айтты. Фараон тургуза ла Иосифке улус ийди. Оны экелерде, ого баштанды: «Сени түш жартап билер деп уккам». Же Иосиф каруузын жандырды: «Жок, ол мен эмес; фараонго карууны Кудай Бойы берер». Фараон ого эки түжин куучындап берди. Иосиф айтты: «Кудай Бойы нени эдетенин фараонго көргүзип берген. Жети семис уйлар ла жети жакшы мажактар — ол Египетте жети жыл аш жакшы бүдери. Жети көдүртке уйлар ла жети кургак мажактар — ол жети жакшы жылдын кийнинде жети жыл ачана-торо болоры. Фараон түшти такып көргөни — ол чындаптан Кудайдын сөзи болгонын керелейт, удатпай Кудай оны бүдүрер».

Онон Иосиф фараонго Египеттин бажына ойгор башчы тургусын, ол жети жакшы жылдын туркунына ашты артыктай беле-тезин деп, төп шүүлте айдып берди.

БАШТАЛГАНЫ 41:1–36

---

* *Мажак* — орустап колос.

ИОСИФ – БАСТЫРА ЕГИПЕТТИҢ БАШКАРААЧЫЗЫ

Иосиф түштерди жартаганын фараон жаратты. Ол жалчыларына айтты: «Бойында Кудайдын Тыны бар Иосифтий ойгор кижини бис табарыс па?» Онон Иосифке баштанды: «Мыны ончозын сеге Кудай ачкан. Айдарда, сендий санаалу, ойгор кижин жок. Сен менин орооным баш болорун, бастыра калыгым сенин айтканынча эдер. Мен сени ончо Египет жерине башкараачы эдерим, жангыс ла ширее* отурбазын».

Фараон бойынын сабарынан таңмалу жүстүгүн уштып, Иосифтин сабарына сукты. Мойнына алтын илжирме илди, жардына баалу-чуулу кийим кийдирди. Онон жакарды: «Менин экинчи абрама** Иосифти отургызып, Египет ичиле тартыгар; ончо эл-жон оны уткузын».

Анайып Иосиф бийик жамылу болуп, удабай ла бойынын ижин баштаган. Ачана жылдар келзе, Египет калыгы торолоп өлбөзүн деп, түжүмдү жылдарда алмарларга аш жууган.

БАШТАЛГАНЫ 41:37–48

---

* *Ширее* – орустап *трон*.

** *Абра* – агаштан эткен эки эмезе төрт тегеликтерлү көлүк.

АЧАНА-ТОРОНЫҢ ЖЕТИ ЖЫЛЫ

Жети жылдын бажында жердин үстинде ачана-торо башталган. Иосиф Египеттин ончо калаларында ашты артыктай белетеп, чеберлеп алган. Онын учун аш садып аларга, ончо ороондордон Египетке улус келер болды.

Египетте аш бар деп угала, Иаков кичү уулын, Вениаминди, бойыла кожо үйде арттыргызып, он уулын аш садып экелзин деп, оноор ийди.

Иосиф Египет жеринде јаан жамылу башкараачы болгон учун, бастыра калыкка ашты ол саткан. Акалары келип, Иосифке жерге жетире бажырып, оны аш сатсын деп сурады. Иосиф акаларын таныды, же олор карындажын таныбаган. Карындажын којойымдарга садып ийгенинен бери, ол керегинде нени де уккылабаган. Иосиф бийик жамыда болоры олордын санаазына да кирбеген.

Иосиф олорды таныбаачы болуп, слер Египеттин кору жерлерин билерге келген кайучылар* деди. Олор дезе, бис ак-чек улус, жаңыс аданын балдары, кичү карындажыс үйде арткан деп турдылар. Иосиф олорды каруулда тутсын деп жакарды. Үчинчи күнде ол акаларына айтты: «Ак-чек улус болзоор, бирүгер мында артсын, арткандараар дезе, торолоп јаткан улузаарга аш апарзын. Онон сөзөөрди бүдүмјилеерге, кичү карындажаарды меге экелигер, бу ороонго слер кара санаала келбенеерге, ол тушта мен бүдерим».

Мыны угала, акалар бой-бойлоры ортодо айттылар: «Карындажыска эткен кинчегис учун кезеттирип јадыс. Ол кыйналып, ого килезин деп, бисти канча кире јайнабады, же бис килебегенис. Онын учун биске бу түбек табарды». Иосиф олордын тилин ондоп турганын акалары билбеген, олорло ол тилмешчи ажыра куучындашкан. Иосиф олордын бу сөстөрүн угала, өскө кыпка кирип, ыйлай берди. Бурылып, олордын бирүзин – Симеонды арттырзын, өскөлөринин таарларына аш уруп, јери-јуртына божотсын деп жакарды.

БАШТАЛГАНЫ 41:54–57; 42:1–25

---

* *Кайучы* – орустап *разведчик*.

ИОСИФ АКАЛАРЫНА ТАНЫТКАНЫ

Иосифтин акалары жанып келеле, олорло не болгонун адазына куучындап берген. Карыыр жөбинде сүүнчи болгон кичү уулын, Вениаминди, Египетке божотпозым деп, Иаков кезем айтты.

Je удабай карындаштардын Египеттен экелген ажы түгенерде, Иаков оларды ойто ийип айтты: «База барып, бир эмеш курсак садып экелигер». Уулдары десе адазына каруу жандырдылар: «Карындажаар слерле кожо болбозо, көзиме көрүнбегер деп, Египеттин жааны жакарган». Иаков Вениаминди узак божодор күүни жок болгон, je ачана-торо тыгып турарда, оларды жолго алкап айтты: «Улу күчтү Кудай слерге болушсын, ол кижии слерге килеп, Симеонды ла Вениамин карындажаарды божотсын».

Анайдарда, карындаштар Вениаминди алганча, Египетке келдилер. Вениаминди көрөлө, Иосиф өскө кыпка кирип, ыйлай берди. Онон көзинин жажын жунала, карындаштарга жаан күндүү-күрее этсин деп, жалчыларына жакарды. Олорго ненин учун мындый күндүү эдип турганын билбей, карындаштар эпжоксынып турдылар. Учунда Иосиф чыдажып болбоды. Ол өксөп ыйлап, акаларына айтты: «Мен – Иосиф. Адабыс эзен бе?» Акалары алан кайкажып, нени айдарын билбей турдылар. Иосиф олорго «Меге жууктай بازیгар» деди. Олор بازیп келерде айтты: «Мен – Иосиф, слердин карындажыгар. Je эмди мени Египетке сатканыгарга санааркап кородобогор. Слердин жүрүмеерди аргадаарга, Кудай мени бери ийген. Мени слер ийген эмезигер, Кудай аткарган. Ол мени фараонго – адазы, онын журтына – башкараачы, Египет жеринин бийи эдип тургускан. Адабыска жылгыр барып айдыгар: „Иосиф уулыгар мынайда айтты: Кудай мени бастыра Египеттин бажына тургусты; түргендеп меге келигер, ачана-торо эмди де беш жыл болор; мында слерди азыраарым“». Мынайда айдала, Иосиф Вениаминди кучактай алып, ыйлай берди. Онон акаларын ончозын кучактап, окшоп турды.

БАШТАЛГАНЫ 42:36–38; 43:1–34; 45:1–15

ИОСИФ АДАЗЫНА ТУШТАГАНЫ

Иосифке акалары јолугып жүргенин угала, фараон ологро јолго азык, бала-барказына, адазына кийим ле абралар берзин деп јакарган. Египетке ончозын көчсин деп кычырды.

Карындаштар јанып келеле, адазына, Иаковко, Иосиф керегинде куучындадылар. Сүүген уулы Иосиф эзен-амыр, оны көрөр аргалу болгонын угала, Иаков сүүнди. Ого туштажарга, Египетке барарга белетенди. Онын кийнинде Иаковко Кудай тўш јеринде айтты: «Иаков! Мен – Кудай, аданнын Кудайы. Египет барарга коркыба; Мен анда сенен улу калык бүдүрерим. Бойым сениле кожо Египет барарым; Мен ок сени оноортынап ойто чыгарарым».

Иаков ончо бала-барказын, ар-јөөжөзин алганча, Египет јаар атанды. Иосиф абразын јегип, оларды уткыырга удура чыкты. Адазын көрөлө, оны кучактап, сүүнчизин бадырып болбой, узак ыйлады.

Иосифке төрөөн-туугандары келгенин угала, фараон оны бойына кычырып айтты: «Је бат, сеге адан ла акаларын келди. Бастыра Египет сенин көзиннинг алдында, ологро эн јакшы јерди бер».

Төрөөн-туугандарына јадарга, Иосиф Египеттин эн јакшы јерлерин берди. Оларды ашла, керектү не-немеле јаантайын јеткилдеп турды.

Иаков Ханаан јерине јанбай, Египетте артып калган. Өлөр алдында Иосифтин эки уулын, Манассия ла Ефремди, бойынын он эки уулын алкаган. Иаковтын јакарганыла, уулдары онын сөөгин Ханаан јерине апарып, Махпел деп јаландагы куй ташта* јуугандар. Анда мынанг озо онын угынан – Авраам ла Сарранын, Исаак ла Ревекканын сөөги салынган.

БАШТАЛГАНЫ 45 – 50

---

* *Куй таш* – орустап *пещера*.

КҮЙҮП ТУРГАН ЖЫРАА

Көп жылдар өдүп, Египетте жадып турган Иаковтын калдыгына күч өйлөр келген: Египеттин улузы оорды кыйнап, жободып турган. Кудай Израиль калыкты Египеттин кулданышынан жайымдаарга, Моисей деп кижини талдап алды. Ол Египеттен ыраак эмес чөлдө койлор кабырып жүргөн. Бир күн үүрлү койлорун айдап, Моисей Кудайдын Хорив деп кырына келген. Андагы жыраа отло жалбырап, ортозында Кудайдын элчизи көрүнгөн. Мойсей көрөрдө, жыраа күйүп те турза, же ол ло бойы артат. «Бу не атазы, барып көрөтөм, жыраа канай күйбей жат» – деп, Мойсей айтты.

Моисей жууктап келерде, күйүп турган жыраанан Кайракан ого баштанды: «Моисей! Моисей! Жуук жууктаба; будыннан өдүгинди ушты: турган жерин – агару жер. Мен – адангын Кудайы, Авраамнын Кудайы, Исаактын Кудайы ла Иаковтын Кудайы». Моисей Кудайга көрөргө жалтанып, жүзүн бөктөп алды.

Кайракан ого айтты: «Калыгым Египетте кыйнадып-кыстадып жүргенин көрдим, онту-калагын уктым. Мен онын кыйыншыразын билерим. Египет улузынын колынан аргадаарга, оны ол жерден чыгарала, сүт ле бал* агып жаткан жакшы, телкем жерге апарарга, Мен барып жадым. Израиль уулдарынын онту-калагы Меге жетти, Египеттин улузы оорды канайда базынганын көрүп турум. Онойдордо, бар: Мен сени фараонго ийип жадым; Менин калыгымды, Израиль уулдарын, Египеттен чыгар».

Же Моисей эренгистелип турды. Мындый жаан жакылтаны бүдүрерге, ол бойына бүдүнбеген. Моисей Кудайга айтты: «Фараонго барып, Египеттен Израиль уулдарын чыгаратан мен кем андый?» Кудай ого каруузын жандырды: «Мен сениле кожо болорым».

ЧЫГЫШ 3:1–12

---

* Бал – орустап мөд.

КАЙРАКАН ИЗРАИЛЬ КАЛЫКТЫ ЕГИПЕТТЕГ ЧЫГАРГАНЫ

Фараон Израиль калыкка Египеттен чыгарга бербеген. Кайракан Египеттин эл-жонына тогус кату түбек-кезедү ийген. Же фараоннын жүреги там катуланып, Израиль калыкты божотпогон. Ол тушта Кайракан калганчы, онынчы түбекти ийген: тун ортодо кажы ла египет биленин тун балазы ла кажы ла малдын тун чыкканы өлгөн. Ол ло тунде фараон Моисей ле Ааронды алдырала айткан: «Туругар, слер де, Израиль калык та менин ороонымнан чыгып баргылагар. Айтканаар аайынча, Кайраканга мүргүгер; оок то, жоон до малыгарды алыгар. Барып, мени алкагар».

«Айса болзо, ончобыс өлүп каларыс» – дежип, Египеттин улузы Израиль калыкты капшай чыгып барзын деп мендеттилер.

Израиль калык Египет жеринен чыгарга бардылар. Олордын бала-барказын ла үй улусты тоолобозо, жүк жойу эрлери алты жүс мун кире болгон. Олорло кожо өскө утку көп улус барган. Жаан үүр оок ло жоон малдарын кожо алгылаган.

Олор Египеттен алган ачытпаган кулурдан теертпек быжырган. Ненин учун дезе, мендеп чыккылаган, жолго азык быжыратан ой болбогон.

Израиль калык дезе Египетте төрт жүс одус жыл жүрген.

Кудай оморды Кызыл талай жаар барган ээн жолло апарды. Бойынын калыгын кажы жолло апарарын жагыс Кайракан билген. Онын учун жолды жарыдып, омордын алдында түште – столмо ошкош булутта, тунде столмо ошкош от-жалбышта Ол барган. Булут токтогон жерде, Израиль калык байкандарын тургузып амыраган; булут кыймыктаганда, ойто жолго көндүгип турган. Түште – столмо ошкош булут, тунде столмо ошкош от-жалбыш Кудайдын калыгынан качан да ырабас болгон.

ЧЫГЫШ 12:31–40; 13:20–22

ИЗРАИЛЬ КАЛЫК КЫЗЫЛ ТАЛАЙДЫ КЕЧКЕНИ

Израиль калык жангыс та бойынын Кудайына тайылга эдерге Египеттен чыккан эмес, анайда ок кайра качан да бурылбаска турганын фараон ондогон. Ол Израиль калыкты кайра бурырыга, таң аттарлу ла абраларлу жуучылдарыла — үзе черүзиле оlorдын кийнинен сүрүшти.

Израиль калык Кызыл талайдын жарадына једип, онон ары барар јери јок болордо, оштү оlorго јаба једижип келеетти. Алдында талайды ла кийнинде јууктап келееткен оштүни көрөлө, Кудайдын калыгы калактап, Моисейди арбай берди. Куба чөлдө өлтүрерге, Египеттен чыгарган деп, оlor оны бурулап турдылар. Је Моисей оlorго айткан: «Коркыбагар! Бек болугар! Кайракан слерди јайымдаганын көрөригер. Эмди слерди истеп турган Египеттин улузын база качан да көрбөзигер. Кайракан слер учун јуулажар, слер дезе токыналду болугар» — деди.

Талай јаар колын сунзын деп, Кудай Моисейге айтты. Моисей колын сунарда, Кайракан күнчыгыштан тын салкын ийип, талайдын суузын айдады. Онойып, түн туркунына талайдын суузы эки јара бөлинип, Израиль калыктын алдында кургак јер боло берди. Израиль калык талайдын түбиле, кургак јерле өткөндий, барды. Суу дезе эки јандай чыт эттире тура берди.

ЧЫГЫШ 14:5–22

ЕГИПЕТТИҢ ЧЕРҮЗИ КЫЗЫЛ ТАЛАЙДА КЫРЫЛГАНЫ

Эртен тура Кайракан жуучыл абралардын тегеликтерин сындырып, египет черүнин оду-турлузын чаксырадып ийди. Олор абраларын жүк арайдан сүүретти. Мыны көрөлө, Египет улузы бой-бойларына айтты: «Израиль калыктан качалы, олор учун биске удур Кайракан тартыжып турганы жарт».

Кудайдын калыгы талайдын ортозыла, кургак жерле баскандый, өдө берди. Египеттин черүзи Израиль калыкты сүрүжип, эки жара ачылган талайга база кирди. Кайракан Моисейге айтты: «Колынды талай жаар уулап ий, суулар Египеттин жуучылдарын, олордын жуучыл абраларын, таң атту улузын чөңүрүп ийзин». Моисей Кайраканнын жакарганыла этти, талайдагы суулар ордына кирип, Египеттин жуучылдарын чөңүрүп салды.

Онойып Кайракан ол күн Бойынын калыгын жайымдаган. Кудай Египеттин жуучылдарын женерде, Израиль калык Кайраканнын улу күчин көргөн. Эл-жон Кайраканнан коркып, Ого ло Онын кулы Моисейге бүдүп баштаган. Ол тушта Моисей бастыра калыкка кожо улу Жайымдаачыны алкап, мынайда кожондогон:

«Кайракан – менин шибеем, менин магым, Ол меге аргадаш болгон. Ол – менин Кудайым, Оны мактаарым. Он колун Сенин, Кайракан, күчиле макталды; он колун Сенин, Кайракан, өштүни өлтүрди. Сеге удур туруп чыккандарды улу магынла кырдын. Сендий кудай бар ба, Кайракан? Кем Сенле түнейлежер, кайкалдар жайаган Кайракан? Агаруунла Сен улу, магын Сенин коркыш экелет. Кайракан үргүлжиге Каан болуп башкарап!»

ЧЫГЫШ 14:23–31; 15:1–18

ОН ЖАКЫЛТА

Моисей Кудайдын талдап алган бүдүмжилү ле сөсуккур кижизи болгон. Онын учун Кайракан калыкка Моисей ажыра баштанатан.

Израиль калык чөллө барып жада, Синай кырга жууктап келген. Олор онын эдегине токтоп одуланган, Моисей дезе кырга чыккан. Анда Кайракан ого жаан эмес жалбак таштар берди. Олордо Кудайдын калыгы ак-чек бүдүретен он жакылта бичилген:

«Мен – Кайракан, сенин Кудайың, сени Египеттен, кулда жүрген жерден чыгаргам. Менен башка сенде кудайлар болбозын.

Өрө тенериде, төмөн жерде эмезе сууда неменин сүрин жазап, бойыңа чалу* этпе; олорго бажырба да, жалчыланып та жүрбе.

Кайраканнын, бойыңнын Кудайыңнын адын калас адаба; Онын адын калас адаганды Кайракан кезедү жок арттырбас.

Суббот күн – агару күн деп ундыбай жүр. Алты күн иште, кандый ла керек-жарагынды эт, жетинчи күн – суббот, оны Кайракан Кудайыңа учурла.

Кайракан, Кудайың берген жердеги жүрүминг узун болзын деп, ада-эненди тооп жүр.

Кижиде өлтүрбө.

Кейтибе.

Ууры этпе.

Жуук кижинге удурат төгүн керелебе.

Жуук кижинин айлы-журтын күүнзебе; жуук кижинин эш-нөкөрүн, онын кулын да, чарын да, эштегин де – незин де күүнзебе».

ЧЫГЫШ 20

---

* Чалу – орустап кумир, идол.

КАЙУЧЫЛАР ХАНААНДА

Синай деп куба чөл ажыра узак, шыралу жол өдүп, арт-учында Израиль калык Ханаан жерине жууктап келди. Моисей Ханаан жерине он эки эрди ийип, олорго айтты: «Түштүк ороонго барыгар. Не жер болгонун, ондо журтаган калык күчтү бе, жок по, олор журтаган калалар кандый, көрүп келигер. Ол жердин жиилектеринен экелерге албаданыгар». Он эки кайучыл жолго атанды. Олор Ханаан жерин төртөн күнге эбирип айкадылар. Кайра бурылып, бойлорыла кожо гранаттар, инжирлер ле өскө дө жиилектер, анайда ок виноградтын сабагын экелдилер. Виноградтардын жааны сүреен болгон, керек десе оны эки кижиге агашка илип, тенделешип экелген. «Ол жерде, чын ла, „сүт ле бал агып жат“, же калыгы сүрекей күчтү, шибееденген жаан калаларда журтап жат — деп, кайучылар жетирдилер. — Ол калык бистен күчтү, олорго удур жуулажып болбозыс» — дешкиледи.

Кудай олорго болужар болгонун кайучылар ундып, жаман табыш жайып, калыкты коркыдып турдылар. Жаңгыс эки кайучыл, Иисус Навин ле Халев, Кудайга бүдүмжилү артып, калыкты коркыдар күүндери жок болгон. Халев айткан: «Барып, ол жерди жуулап алалы, ненин учун десе, бис оларды жеңип аларыс». Же калык оларды угар күүни жок болды. Ончолоры калактажып, оларды Египеттен чыгарганы учун Моисейди ле Ааронды бурулап турды. Онон бой-бойлорына айдышты: «Бойыска өскө бий-башчы тудуп, Египетке бурылалы». Иисус Навин ле Халев кийимдерин жара тарткылап айттылар: «Кайракан биске буурзак болзо, бисти бу жерге кийдирип, сүт ле бал аккан жерди биске берер. Жаңгыс Кайраканга удурлашагар, ол жердин калыгынан коркыбагар, олар биске жем болор: олардо курчу-куйак жок; бисле кожо Кайракан, олардон коркыбагар». Моисей ле Аарон калыктын калакташканын угала, чырайлары оңып, кунуга берди. Калыктын кедерин ле бүдүмжи жогун көрөргө, оларго ачу болгон. Кайракан Моисейге айтты: «Бу калык канчазын Мени ачындырар? Оларго Мен канча кире темдектер ле кайкалдар көргүскем, Меге канчазын бүтпес?» Онон Кайракан оларды кыарым, Моисейдин бойынан жаңы калык жайаарым деди, же Моисей калыктын улу кинчегин таштазын деп, Ого жайнап жалынды. Кудай Моисейге

болуп түймеендү калыктын бурузын база катап таштады, же Ол берер болгон Ханаан жерине олордын жүк ле жаңы үйези кирип журтаар деди. Анайда ок Кайраканга бүткени учун, ого жүк ле Иисус Навин ле Халев кирер.

ТООЛОП 13:1–34; 14:1–30

ДАВИД – ИЗРАИЛЬДИН КААНЫ

Израиль калык Ханаан јеринде јадып баштаган. Бир канча ой өдөрдө, оморды башкарып турар каан керек дешкен. Израиль калыктын ончо каандарынын эн жарлузы – Кудайдан талдулузы Давид болгон. Давид Израиль калыктын кааны болордо, бойынын ширеезин Иерусалим калада төзөгөн. Кудай Давидке ойгор санаа ла ийде-күч берген учун, ол Израильдин бастыра өштүлерин јенип алган. Ол Кудайды тын сүүгени учун, Кудайдын агару кереес кайырчагы ого јуук, онын калазында болзын деп күүнзеген. Бу кереес кайырчакты јуу-согуш тушта филистимдер јуулап апарган. Соңында омор агару кайырчакты Израиль калыкка јандырып бергендер; ол Кириат-Иарим деп јерде Аминадав деп кижинин айлында болгон. Је Давид кереес кайырчакты Иерусалимге экелер деп шүүген.

Бир күн ол одус мун кжи јууйла, агару кайырчакты экелерге атанган. Агару кайырчакты Иерусалимге кийдирип, Сион тууга чыгарган. Давид сүүнип, арфала ойноп, буурзак Кудайды мактап, Кайракан алдында бијелеген. Анайда ок ончо калык сүүнип, кыйгырыжып, амыргы тартып, Кудайды мактаган. Давид туткан аңылу чадырдын ичинде кереес кайырчак тургузылган. Онон Давид Кайраканга сүрекеј көп тайылга экелген. Тайылга эдилерде, ол Тенери Черүзинин Кайраканы адынан калыкты алкап, ончо Израиль калыкка калаш, өтпөк лө быжырган эт үлеген.

Кайракан Давидке онын каан угын тынгыдарым деп, сөзин берген. Керек дезе онын энчи болотон балазы керегинде айткан: «Мен ого ада болорым, ол Меге уулым болор. Ол кинчек этсе, кжи балазын кезеткен чилеп, Мен оны кезедерим, је быйанымды онон айрыбазым. Угын сенин, каандыгын сенин, ширеең сенин Менин алдымда үргүлјиге турар». Кудайдын бу сөстөрин Давидке Нафан јарлыкчы јетирген. Мыны угала, Давид Кайраканнын алдына туруп, мүргүй берди: «Мен кем андый, Кайраканым! Сен улуркадар менин угым кем андый, Кайракан! Сен бастыра јанынан улу, Кайраканым менин, Кайракан! Сеге тўней кем де јок, Сененг башка Кудай да јок. Эмди, Кайракан Кудай, кулын керегинде, онын јурты керегинде айткан сөзинди үргүлјиге быжула, айтканынды болзо, бүдүр».

КААНДАРДЫН 2-ЧИ БИЧИГИ 6:2–19; 7:14–16, 18–29

КУДАЙДЫҢ БАЙЗЫҢЫ

Уулы, Соломон, Кайраканнын байзынын тудар деп, Кудай Давидке айткан. Байзында Кудайдын магынын жаркыны болор.

Соломон Кайраканнын жакарузын бүдүрүп, Ого сүреен жараш байзын туткан. Байзыннын ичин алтынла жарандырган, жарыткыштардын жарыгына ончозы жалтырап, мызылдап турган. Соломон байзынды айландыра ташла чедендеген күрентик* эткен. Күрентикте он жаан жес тепши турган. Анда тайып жаткан тындуларды жунгандар. Же бир тепши арткандарынан жаан болгон, ол жестен эткен он эки чардын сомында турган. Ондо абыстар јунунатан. Күрентикте анайда ок жаан жес тагыл турган. Байзыннын ичинде кереес кайырчак туратан ару алтынла кееленген кып болгон – Агарунын агарузы. Онын одожында алтын тагыл турган, ондо жараш јытту фимиам өртөп ыштаткан. Агарунын агарузында олива агаштан эдилген, тышты алтынла бүркөлген эки жаан ангел-херувим турган. Херувимдер сүрекей жаан болгон. Кажызы ла бир канадыла байзыннын ич стенезине табарган, экинчи канадыла бой-бойларынын канадына тийген.

Байзыннын ич стенелери херувимдердин, пальма агаштардын ла јайылып келеткен чечектердин јүзүн-башка сомдорыла кееркедилеп жарандырылган. Байзыннын алды јаны база алтындалган.

КААНДАРДЫҢ 3-ЧИ БИЧИГИ 6:14–36

---

* *Күрентик* – күреп, арутап турган јер, орустап *двор*.

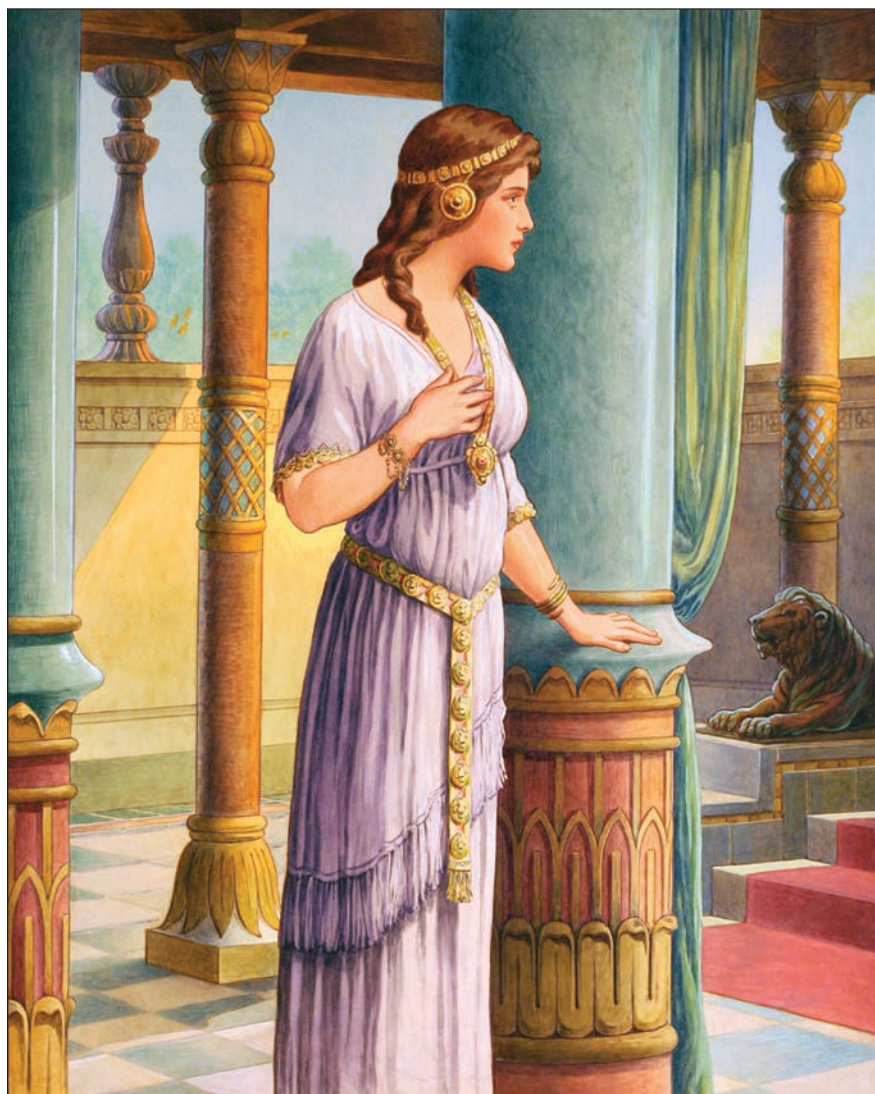
АБАКАЙ КААН ЕСФИРЬ

Чактар өдүп, Израиль калыктын кезиги башка-башка ороондорго ло калаларга чачылган. Израиль калыкты еврейлер деп база айдып турган. Ол өйлөрдө Персия эн күчтү ороон болгон.

Перс каан, Ксеркс, кижини аларга сананган. Ол эн жараш кыстарды төс калага, Сузыга, жуузын деп, бойынын каандыгынын төрт талазына элчилер ийген. Он эки айдын туркунына олорды каанга көргүзөргө белетегендер. Ол өйдө Персия жеринде, алдында ассирий ле вавилон черүлерге олжолоткон, еврейлердин калдыктары болгон. Сузыда Иуданын ук-үйезинен тарап барган Мардохей деп атту еврей кижини болгон. Ол таайынын кызын, Есфирьди, азырап алган. Есфирь коо сынду, жараш чырайлуу кыс болгон. Ада-энези жада каларда, Мардохей оны балазынып алган. Көп кыстарды төс кала Сузыга жууп экелерде, Есфирьди база кааннын өргөозине кычырган. Каан Есфирьди ончо кыстардан артык сүүген. Ол онын бажына кааннын короназын кийдирип, оны абакай каан эткен. Есфирьге учурап, каан ончо жуук улузына ла ады жарлуу байларга той-жыргал өткүрип, каандыгынын тергелерине килемжи эткен, баалуу-чуулу сыйлар үлеген. Мардохейдин жакарганыла, Есфирь бойынын угы-төзи, калыгы керегинде нени де айтпаган.

Мынын кийинде каан жамылуу улузынын бирүзин – Аманды бастыразынан бийик, улуу эткен. Кааннын жакарганыла, көдөчи-колтыкчылар, өскөлөри де Аманнын алдына көнкөрөтүжүп, бажырып турган. Жүк Мардохей бажырбас, чөгөдөбөс болгон. Аман чугулданып, Ксеркстин каандыгында ончо еврейлерди өлтүрөп деп сананып алган.

Аман Ксеркс каанга айткан: «Каандыгынын тергелери сайын албатылар аразында чачылган бир калык бар. Олордын жасактары ончо албатылардыынан башкаланып жат, кааннын да жасактарынын бүдүрбейдилер». Каан Аманга айткан: «Олорло нени эдейин дезен, оны эт». Анайып элчилер кааннын ончо тергелери сайын самаралар жетирген. Ондо бичилгениле, он экинчи айдын он үчинчи күнинде еврейлерди жаанду-жаштузыла, бала-барказыла,

үй улузыла катый өлтүрүп, ар-жөөжөзүн тонозун деген. Кааннын жакарузы жеткен жерлерде еврейлер ачу-коронго түжүп, орозо тудуп, ыйлап-сыктап, онтоп-калактаган.

ЕСФИРЬ 1 – 3

АБАКАЙ КААН ЕСФИРЬ

(улалганы)

Не болуп турганын Мардохей билеле, кааннын жакарузы керегинде абакай каан Есфирьге тил јетирди. Оны каанга барып эреп-јайназын, бойынын калыгы учун суразын деди. Есфирь јалчы ажыра мындый каруу јандырды: «Кычырылбаган кижии кааннын ич кўрентигине кирзе, онын јаргызы јангыс — өлүм. Је каан кем јаар алтын тайагын уулаза, јүк ол тирү артар. Мени дезе каан одус кўн бойына кычырбады». Мардохей Есфирьге каруузын ийди: «Ончо еврейлерден јангыс сен каан јуртында аргаданарын деп сананба. Кем билер, айса болзо, абакай каан болуп сен мындый өйгө тургузылган». Айдарда, Есфирь Мардохейге мындый каруу ийди: «Сузыдагы ончо еврейлерди јуу. Мен учун орозо тудыгар, үч кўн — тўнде де, тўште де ичип-јибегер. Мен де јалчыларымла кожо орозо тударым, онон, јасакла јарабас та болзо, каанга барарым, өлөтөн болзом, өлөрим». Бу өйдө казыр Аман Мардохейди бууп өлтүрерге, бийиги јирме беш метр агаш белетеп койгон.

Ұчинчи кўнде Есфирь каан кеп-кийимин кийип, каанга барды. Каан Есфирь јаар алтын тайагын уулады. Есфирь тайактын учына тийип, каанды Аманла кожо ол ло кўн той-јыргалга келзин деп кычырды. Каан ла Аман той-јыргалга келдилер. Эртезинде каанды ла Аманды ол той-јыргалга база кычырды. Каан сурады: «Сен нени кўнзейдин, Есфирь? Кандый сурагын бар?» Есфирь каруузын јандырды: «Менин кўүнимле — менин јүрүмим, менин сурагымла — менин калыгым аргадалзын! Мени ле менин калыгымды кырап, өлтүрер эдип јаргылап койгон». Анайып каан онын абакайы еврей укту болгонын ла Аманнын јыду сагыжын билди. Кааннын жакарганыла, Аманнын Мардохейге белетеген агажына онын бойын бууп салдылар.

Андый да болзо, перс каандыкта еврейлерди кыратаны керегинде жакаруларды токтодор эмезе кубултар арга јок болгон, ненин учун дезе, озор кааннын адынан бичилген, онын танмазыла базылган. Је кааннын жакарганыла, качылар јангы жакару бичидилер. Анда бичилгениле, кажы ла калада јаткан еврейлер јуулыжып, бойынын јүрүмин козулаар аргалу. Индия јеринен ала

Эфиопияга јетире каанның јүс јирме тергезининг башчыларына ол јакаруны јетирерге, элчилер каанның ылғым аттарына минип, мантадып ийдилер. Еврейлердин аргаданганының керези эдип, Мардохей јылдың сайын өткүретен Пурим деп байрам жарлады.

ЕСФИРЬ 4 – 10

ЖАРЛЫКЧЫ ИОНА

Бир катап Кайракан жарлыкчы Ионага айтты: «Тур, Ниневия деп жаан калага барып, ондо жарлыкта. Ниневиядагы калык жаман кылыктар эдип турганы Меге жетти». Иона Кудайдын сөзүн укпай, Фарсис кала жаар Кайраканнан качарга сананды. Ол Иоппияга једип, Фарсис жаар јүзүп бараткан кереп табала, јол учун төлөп, ого отурды. Је Кайракан куйун-јоткон ийерде, талай калаптанып, кереп арай чөнбөди. Керепчилердин куды чыгып, кажызы ла бойынын кудайына јайнап, болуш сурап, керепти јенилдедерге, кошты талайга чачып баштады. Иона дезе керептин алдыгы бөлінтинде калын уйкуда болгон. Керепчилердин жааны Ионаны ойгозып айтты: «Канайып сен уйуктап јадын? Тур, Кудайынга бажыр, айса болзо, Ол бисти аргадаар». Керепчилер айдыштылар: «Кем учун биске мындый јеткер табарды? Шыбага* чачып, билип алаактар». Шыбага дезе Ионага түшти. Иона айтты: «Мени талайга таштагар, ол тушта талай тымый берер. Бу улу жаан јоткон менен улам болгонын билерим». Ионаны талайга таштадылар, талай ол тарый тымып калды. Керепте болгон ончо улус Кайраканнан айдары јок коркып, Ого тайылга эдип, Онын алдына сөзүн бердилер. Кудай дезе Иона жарлыкчыны јутсын деп, сүрекей жаан балыкка јакарды. Иона балыктын ичинде үч түш ле үч түн болуп, Кайракан Кудайына мүргүди. Кайракан балыкка Ионаны јаратка чыгара кузуп ийзин деп јакарды.

Кайракан Иона жарлыкчыга экинчи катап айтты: «Тур, жаан кала Ниневияга барып, Мен нени јакаргам, оны жарлыкта». Иона Кайраканнын сөзүн угуп, Ниневия барды. Ого келип, оромдордо жарлыктап айтты: «Төртөн күннен Ниневия оодылып-јемирилер!» Мыны угала, Ниневиянын кааны өргөозин таштап, каан кийимин уштып, кату јиптен эдилген өн јок кийим кийди. Ончо улус андый кийим кийип, орозо тутсын, ончо кинчектер ле жаман кылыктар ташталзын деп, Кудайга мүргүп, јайнап-јалынзын деп јакарды. Каланын эл-јоны Кудайга ла Онын жарлыкчызына бүтти. Олор санаа алынганын көрөлө, Кайракан буурзап, олорго јеткер-түбек ийбей, токтоп калды.

ИОНА 1 – 3

---

* Шыбага – орустап жребий.

МЕССИЯНЫҢ КЕЛЕТЕНИ КЕРЕГИНДЕ ЖАРЛЫКТАШ

Бу бичиктин бажында Кудай кижини канайда Бойынын сүр-кеберине түней эдип жайаганы керегинде айдылган. Кудай кижини, Ол ошкош, буурзак, ак-чек, кинчек жок болзын деп күүн-зеген. Же баштапкы улус – Адам ла Ева – кинчекке удур туруп болбогон. Удабай улустын кинчеги баштан ашкан. Кайракан айткан: «Ончолоры Кудайдын жолунан тууралап, балыр жүрүмге жүткйдилер; жакшыны эдип турган бир де кизи жок».

Ого, чын Кудайга бүтсин, Онын жакылталарыла жүрзин деп, Кайракан жер үстинде бир калыкты – еврейлерди талдап алган. Кудай жер-телекейге Аргадаачыны – Бойы майлап салганды (еврейлеп «Мессия», гректеп «Христос») ийетени керегинде Бойынын жарлыкчылары ажыра еврей калыкка айдатан. Анайып, темдектезе, Иисус Христос туулардан жети жүс жыл озо жарлыкчы Исаия мынайда айткан: «Биске Бала туулды; биске Уул берилди; Ол Бойынын жангыла келер. Оны Кайкамчылу, Жөпчи, улу күчтү Кудай, үргүлжинин Адазы, амыр-энчүнинг Эзи деп адагылаар». Михей жарлыкчы керек дезе Мессия кайда туулатанын айткан: «Сен, Вифлеем-Ефрафа, Иудеянын калаларынын кичинеги де болзон, сенен Израильдин улу Башчызы чыгар; Ол эн бажында – үргүлжи күндерде болгон».

Исаия жарлыкчынын Бичигинен Мессиянын келетен төс амадузын билип алады: кижиликти кинчектен жайымдаары, улусты Кудайга баштандырып, олардын кинчектери учун өлүп аргадаары. Жарлыкчы ажыра Кайракан айдат: «Ол – Акту, Менин Кулым, көп улусты актап салар, олардын кинчектерин Бойына алынар».

Иисус Христостын жерге келгениле, жарлыкчылардын ончо айтканы бүткен. Онон ары бистин бичигисте Иисустын туулганы, Онын жүрүми ле үредүзи, Онын өлүми ле тирилгени керегинде айдылар.

САРЫНДАР 13:3; ИСАИЯ 9:6; 53:4–12; МИХЕЙ 5:2

ИИСУСТЫҢ ТУУЛГАНЫ КЕРЕГИНДЕ СҮҮНЧИЛҮ ЖАР

Кижиликти кинчектен ле мөнкү өлүмнен аргадаарга, Кудай Бойынын Уулын, Иисус Христосты, бу телекейге ийген. Ол туулганынан бери жер үстине жаңы ой келген. Керек дезе бистин жылтоолош то Иисус Христос туулган ойдон башталат.

Иисустын туулганы кайкамчылу. Бодозоор до, Ол – Кудайдын Уулы мал-аштын кажаанында туулган. Иисус туулган кийнинде удабай ла байагы орооннын кааны Оны өлтүрерге сананган.

Je куучынысты бажынан баштайлык. Түндүк Израильдин Назарет деген кичинек калазында Мария деп кыс болгон. Кайракан Кудайды ол акту жүрегинен сүүген. Бир күн ого Кудай ийген Гавриил деп ангел келип, «Сүүн, јакшылыкту кыс! – деген. – Кайракан сениле кожо! Үй улус ортодо сен алкышту». Мария оны көрөлө, кемзине берген. Je ангел ого мынайда айткан: «Коркыба, Мария! Сен Кудайдан јакшылык алдын. Барланып, Уул Бала табарын, Оны Иисус деп адаарын. Ол улу болор, Өрө Турганнын Уулы деп адалар. Кудай Кайракан Ого Давид адазынын ширеезин берер. Ол Израиль калыкка каан болуп, үргүлјиге башкара, Онын каандыгынын учы-кыйузы јок болор».

Мария ол тушта кижиге баргалак болгон, je оны Иосиф деп ак санаалу кижиге сөстөп салган. «Ол канай болор? – деп, Мария ангелден сураган. – Мен эр кижиле билишпес инем!» Ангел ого каруу јандырып айткан: «Сеге Агару Тын түжер, сени Өрө Турганнын күчи, көлөткө чилеп, бүркеп ийер. Онын учун табатан Балан агару болор, Кудайдын Уулы деп адалар». Мария: «Мен Кайраканнын кулы эдим, сенин айтканынла болзын» – деди. Ангел жүре берди.

Мария барлу болгонын угала, Иосиф оны јандырып ийерге сананган, je түш јеринде ого Кайраканнын ангелы көрүнип, мынайда айткан: «Давид уулы Иосиф! Марияны үйинг эдип аларга коркыба. Онын ичинде табылганы – Агару Тыннан. Табары Уул болор, Оны Иисус деп адаарын, ненин учун дезе, Ол Бойынын калыгын кинчектеринен аргадаар».

МАТФЕЙ 1:19–21; ЛУКА 1:26–35, 38

ИИСУС ХРИСТОСТЫНГ ТУУЛГАНЫ

Мария барлу жүрерде, ого ло Иосифке ыраак жорыкка атанарга келишкен. Ол өйдө Рим каган Август тергезинде ончо улустын тын-тоозын алзын деп жакару берген. Кажы ла кижы бойынын ада-өбөкөзинин јерине барар учурлу болгон. Иосиф Давид кааннын угынан таркаган. Иисус туулгалакта, Давид каан Израильди бир мун жыл кайра башкарган.

Айдарда, Иосиф ле Мария ада-өбөкөзинин, Давидтин, калазына, Вифлеемге, баргандар. Назареттен Вифлеемге јетире эки јүс чакырым. Ол өйдө көлүктер де јок болгон, андый жорык бир канча күнге улалатан. Назарет кала Галилейде, Израильдин түндүгинде; Вифлеем дезе түштүкте, Иудей јеринде туруп јат.

Иосиф ле Мария Вифлеемге једип келерде, айылчы конор турада јер табылбаган. Мариянын дезе бала табар өйи јууктап келген. «Мария Тун Уул Бала тапты, Оны чуулайла, малга өлөн салар тоскуурга салган» – деп, бис Сүүнчилү Јардан кычырадыс. Мынан көргөнисте, озор мал-аштын кажанында токтогон, Баланы дезе тоскуурга салган. Јебрен кеп куучынла болзо, ол кажан куй ташта болгон. Ол јердин улузы куй таштарга койлорын кондырып турган.

ЛУКА 2:1–7

АНГЕЛДЕР ИИСУС ХРИСТОСТЫН ТУУЛГАНЫН КҮДҮЧИЛЕРГЕ ЖАРЛАЙТ

Ол өйдө Вифлеем каланы жакалай койчылар койлорун кабырып турган. Иисус туулган тунде койчылардын кезиги үүрлү койлорун коно күзеткен. Кенетийин ологго Кайраканнын ангелы көрүнүп, Кайраканнын магы оморды жарыдып ийди. Күдүчилер сүрекей коркыды. Же ангел ологго «Коркыбагар! — деди. — Ончо улуска улу сүүнчи экелетен жарды мен слерге жарлайдым. Бүгүн Давидтин каказында слерге Аргадаачы туулды — Христос Кайракан! Бу слерге темдек: өлөн салар тоскуурда чууда жаткан Баланы көрөригер». Сакыбаган жанынан ангелле кожо тенгеринин көп черүчилери көрүнүп, Кудайды алкай бердилер: «Үстиги тенгеридеги Кудайга — мак, жерде Кудайдын жакшылыкту күүн-табыла жүрген улуска — амыр!»

ЛУКА 2:8–14

ЕГИПЕТКЕ КАЧКАНЫ

Ирод каан болуп турган тужында Иисус Иудей јериндеги Вифлеем деп калада туулган. Је бат, кўнчыгыштан Иерусалимге судурчылар келип айттылар: «Иудейлердин жаңы туулган Кааны кайда болотон? Кўнчыгышта Онын јылдызын кўрди, Ого бажырарга келди».

Мыны угала, Ирод каан тўймей берди. Калыктын ончо улу абыстарын ла Јасак ўредеечилерди јууп алып, олардон сурап турды: «Христос кайда чыгар учурлу?» Олор айттылар: «Иудей јеринде Вифлеемде, ненин учун дезе, јарлыкчы мынайда јарлаган: „Сен де, Вифлеем, Иуда јери, Иуданын калаларынан эмеш те кичў эмезин, сенен Башчы чыгар, Ол Израиль элимди кўдер“». Айдарда, Ирод судурчыларды бойына јажытту кычырып, јылдыстын кўрўнген ойин угуп алала, оларды Вифлеемге ийип айтты: «Барып, Бала керегинде быжулап сурап угыгар. Таап алзагар, меге тил јетиригер, мен де Ого барып бажырайын». Чынын айтса, Ирод каан Баланы ѳлтўрерге сананган. Учы-тўбинде ол Бала онын ширеезине отурып алар деп коркыган.

Судурчылар кааннын сўзин угала, јўрўп ийдилер. Олор Вифлеемге келеле, Балага бажырдылар. Иродко бурылбагар деп, олорго тўш јеринде Кудайдан айдылган. Судурчылар јери-јуртына ѳскѳ јолло јандылар. Оны угала, Ирод каан сўрекеј чугулданды. Судурчылардан сурап уккан ѳйдѳн Баланын јажын чоттоп ијеле, Вифлеемде ле оны эбире јерлерде туулган эки јашту ла онон кичў балдардын ончолорын ѳлтўрзин деп, јуучылдарды ийди. Јуучылдар Вифлеемге келип, балдарды актуга ла кырып койдылар.

Судурчылар Израильдин келер ѳйдѳги кааны дешкен Бала ѳлтўрткен балдардын тоозында болор деп, Ирод сананган. Је онойдо болбой калды. Судурчылар јўре берерде, Кайраканнын ангелы Иосифке тўш јеринде кўрўнип айтты: «Тур, Баланы ла Онын энезин алганча, Египет јерине кач. Сеге айтканчам, анда јўр. Ирод Баланы ѳлтўрерге умзанып јат». Иосиф тўнде туруп, Баланы ла Онын энезин алганча, Египет јаар јўре берди. Анда Ирод јада калганча јўрди. Кайраканнын јарлыкчы ажыра айтканы бўтти: «Египеттен Уулымды алдырып алдым».

МАТФЕЙ 2:1–16

НАЗАРЕТТЕ ИИСУСТЫН БАЛА ТУЖЫ

Каан Ирод жада калганча, Иосиф, Мария ла оогош Иисус Египетте жүргөндөр. Ирод божордо, Кайраканнын ангелы ойто ло Иосифке түш јеринде көрүнип айтты: «Тур, Баланы ла Онын энезин алганча, Израиль јерине јан. Баланын тынын кыйарга сананган улус өлди».

Иосиф ангелдин сөзин угуп, Израильге келди. Иудей јеринде Иродтын ордына онын уулы Архелай каан болуп турганын угала, оноор барарга коркыды. Түш јеринде ачылта алып, Иосиф Галилей јерине барды. Ого келип, Мария кыс тужында јаткан Назарет деп калада јуртай берди.

Иисустын Назареттеги жүрүми керегинде бис бир эмеш ле билерис. Иосиф агашла узанар ус кжи болгон. Иисус ого болужып, Бойы тангынан узанар боло берген. Сүүнчилү Јарда Иисустын бала тужы ла јиит тужы сүрекей ас бичилген. Је бу тоолу эрмек биске көпти айдат: «Бала дезе чыдап, күчи кирип, ойгоры тынгып турган. Кудайдын јакшылыгы Онын Бойында болгон». База: «Иисус чыдаган сайын, ойгоры көптөп, Кудайдын да, улустын да алкыш-быйаны Ого тынгып турды».

Иисус Бойынын јердеги ада-энезине сөсуккур болгон. Ол керегинде Сүүнчилү Јарда мынайда айдылат: «Олорго сөсуккур жүрди». Ончо балдар ада-энезин сүүп, олордын сөзин угуп жүрзин деп, Кудай күүнзейт. Кудайдын он јакылтазынын бирүзинде мынайда айдылган: «Кайракан, сенин Кудайын, сеге берип турган јердеги жүрүмин узак болзын деп, аданды ла эненди тооп жүр».

МАТФЕЙ 2:19–23; ЛУКА 2:40, 50–52; ЧЫГЫШ 20:12

ИОАННЫҢ ЖАРЛЫКТАГАНЫ ЛА СУУДА КРЕСТЕГЕНИ

Захария абыстын уулы, Иоанн, ээн јерде јүрген. Кайракан оны аңылу ишке белетеген. Удабастан Мессия, Иисус Христос келетенин Иоанн јарлап, эл-јонды кинчектерин таштап, Кудайга баштанзын деп кычырган. Жарлыкчылар канча чактар озо Иоанн эл-јонды Мессиянын келерине белетеер деп айткан. Ол керегинде мынайда бичигилеген: «Сенен озо ангелымды ийип јадым, ол Сенин јолынды белетеп койор». «Ээн јерде кыйгырган кижинин јүни бу: Кайраканга јол белетегер, Онын јолдорын түс эдигер».

Иоанн төө түги кийимдү, кайыш курлу болгон, јиген ажы – аспан ла јерлик адарунын балы. Кудай Иоаннга Бойынын табын ачарда, Ол жарлыктап баштаган. Иоанн Иордан сууны сындай јүрүп, эл-јонды кинчектерин алынып, Кудайга баштанзын деп кычырып турды. Кинчектери ташталганынын темдеги эдип, оlorды сууга крестеди. Иудей ичинен ле Иерусалимнен ого улус келип, кинчектерин айдынарда, Иоанн оlorды Иордан сууда крестеди.

«Бис нени эдетенис?» деп, улус сураарда, Иоанн каруузын јандырган: «Эки чамчалу кижн бирүзин чамча јогына берзин; аш-курсакту кижн анайда ок этсин». Крестке түжерге, каланчылар база келген. «Үредүчи, бис нени эдетенис?» – деп, оlor сураган. Иоанн: «Кеминен артык албагар, јаан калан некебегер» – деген. Анайып ок јуучылдар «Бис нени эдетенис?» – деп сураарда, Иоанн айткан: «Кемди де ачындырбагар, төгүндеп бурулабагар, ишјалыгарла болорзынаар».

ИСАИЯ 40:3; МАЛАХИЯ 3:1; МАРК 1:1–6; ЛУКА 3:2–14

КАЙРАКАН ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ КРЕСТКЕ ТҮШКЕНИ

Христостын келерин көп улус сакып жүрген. «Кудайдын ийерим деген жайым экелеечи Христозы шак бу Иоанн болды ба?» – деп, оlorдын көп сабазы сурап турдылар. Же Иоанн каруузын жандырды: «Кинчегеерди таштап, Кудайга баштанганаардын темдеги эдип, мен слерди суула крестеп жадым, же кийнимнен келип жатканы менен күчтү; мен Онын өдүгин де тудуп апарарга турбазым. Ол слерди Агару Тынла, отло крестеер». Мынайда ол Иисус Христос керегинде айткан.

Сууда крестедерге, Иисус Иоаннга келди. Иоанн десе Оны токтодып айтты: «Сен мени крестке түжүрер учурлу, Сен десе меге келдин бе?» Же Иисус ого каруу жандырды: «Эмди токтопто. Мынызыла кандый ла чынды бүдүрип койорыс». Мыны Иоанн жаратты. Иисус крестке түжеле, ол тарый суудан чыгып келерде, Ого тенгери ачылды. Күүле чилеп, Ого түжүп келеткен Кудайдын Тынын Ол көрүп ийди. Тенгериден үн чыкты: «Бу Менин сүүген Уулым, Онын Бойында Менин жакшылыкту күүн-табым».

МАТФЕЙ 3:11–17

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ОН ЭКИ ҰРЕНЧИГИ

Иисус эр кемине жеделе, Назареттен чыгып, Галилейдеги Геннисарет көлдин жаказында турган Капернаум деп калада жүрген. Ол өйлөрдө бу көлди Галилей талай деп база айдыжатын. Анайып, Исаия деген жарлыкчы ажыра айдылганы бүтсин деп, мынайда болгоны бу. Ол айткан: «Талай жаар жүре берген жолду Завулон жери, Неффалим жери! Иорданнын ары жаны! Кара жанду журт турган Галилей жери! Карануйда отурган калык улу жарык көрди, өлүмнүн көлөткөзү бүркеген ороондо жүрген улуска жарык жарыды».

Онон ло бери Иисус Кудайдын сөзүн жарлап, айдып жүрөп болды: «Кинчектеригерди алынып, Кудайга баштаныгар! Тенгери Каандыгы жууктап келди!» Оны башка-башка жерден келген камык улус ээчип жүрди. Иисус оларды үредип, оору-жоболдуларды жазып турган.

Пётр дейтен Симон ло онын карындажы Андрей Галилей талайда шүүнле балыктап турган. Иисус оларды көрүп айтты: «Мени ээчий барыгар, слерди улус тудачы эдип салайын». Олор Жакшылыкту Жар жарлаза, оны уккан улус Кудайдын чындыгын билип алзын деп, оларды үредейин дегени ол. Пётр ла Андрей шүүнүн арттырала, Онын кийнинен бастылар. Анан ары барып, база эки карындашты — Зеведейдин уулдарын, Иаковты ла Иоаннды, көрүп ийди. Олор Зеведей адазыла кожо кемедеш шүүнүн жамап отурган. Иисус оларды кычырды. Олор кемезин ле адазын арттырып койоло, Оныла кожо бастылар. Анайда ок Иисус онон до өскө үренчиктерди кычырарда, олор ол ло тарый Онын кийнинен барган. Иисус үренчиктерине оору-жоболдуларды жазатан, шилемирлерди улустан чыгара сүретен жан берген.

Анайып Иисус жаантайын Бойыла кожо жүретен он эки үренчикти талдап, анылу үредү берген. Онын талдап алган үренчиктеринин ады-жолы бу: Симон, Андрей, Иаков, Иоанн, Филипп, Варфоломей, Матфей, Фома, Алфей уулы Иаков, Фаддей, Симон Кананит ла Иуда Искариот, соңында Иисусты садып ийгени. Үзе үренчиктери тегин ле улус болгон, же Кудай оларго Бойынын Уулынын — Иисус Христостын — нөкөрлөри ле үренчиктери болотон ырыс берген.

МАТФЕЙ 4:12–22; МАРК 3:14–19

КЫРДА ЖАРЛАГАН СӨС: КЕЖИК ЭКЕЛЕТЕН ЖАКЫЛТАЛАР

Бир күн Иисус улусты көрөлө, кырга чыкты. Иисустын кырда отуруп, калыкка айткан сөзүн „Кырда жарлаган сөс“ дежедис. Жебрен Кереесте Кудай Бойынын калыгына берген „Он жакылтазы“ чылап, „Кырда жарлаган сөс“ кижини ак санаага ууландырып, Кудайдын Каандыгына жол көргүзөт. Үренчиктери ле эл-жон Иисустын жанына жуулыгып келерде, Ол оларды үрөттө:

Тыны түрөнгү жүргөндөр кижиктү: Тенери Каандыгы – олардыкы.

Ыйлап жүргөндөр кижиктү: олар сүүнөр.

Жобаштор кижиктү: олар жерди энчиленер.

Чындыктап аштап-суузап жүргөндөр кижиктү: олар тойор.

Быйандуу улус кижиктү: оларго быйан жедер.

Ару жүрөктүлөр кижиктү: олар Кудайды көрөр.

Амыр жайап жүргөндөр кижиктү: олар Кудайдын уулдары деп адалар.

Чындык учун улуска кыстадып жүргөндөр кижиктү: Тенери Каандыгы – олардыкы.

Мен учун улуска жаман айттырып, сүрдүрүп, жабарладып бурулатсагар, кижиктү болгоныгар ол. Сүүнигер, жыргагар: тенеридеги кайралыгар улу! Анайып ок слерден озо жүргөн жарлыкчылар да истеткен эди.

Слер – жердин тузу. Тус амтанын жылыткажын, оны катап неле тусту эдер? Ол неге де жарабас, оны жангыс улус тепсезин деп чыгара таштайтан.

Слер – улуска жарык. Кыр бажында турган кала көскө илинбей калбас. Жарыткышты камысканда, оны казанла көнгөрбөйтөн. Карын, оны бойынын жерине тургузатан, ол айыл ичиндеги ончо улуска жарыйт. Жаркыныгар улус алдына анайып жарып турзын, олар жакшы керектеригерди көрүп, Тенериде Адагарды мактазын.

МАТФЕЙ 5:1–16

КЫРДА ЖАРЛАГАН СӨС: МОИСЕЙДИН ЖАСАГЫ КЕРЕГИНДЕ

Мен Жасакты эмезе жарлыкчылардын бичигенин жоголторго келдим деп сананбагар. Жоголторго эмес, бүдүрерге келдим. Чынын айдадым слерге: тенери ле јер јастыкпаганча, ончо бичилгени бүтпегенче, эн оок бир де танык, бир де чийик Жасактан јастыкпас. Анайдарда, кем бу эн кичү јакылталардын кажы бирүзин бузуп, улусты да ого үретсе, Тенери Каандыгында эн кичүзи деп адалар. Кем јакылтаны бүдүрип, улусты да ого үретсе, Тенери Каандыгында улу деп адалар. Айдып турум слерге: Кудайга чындык болгоныгар Жасак үредечилердийин ле фарисейлердийин артыктабаза, Тенери Каандыгына кирбезигер.

«Кижн өлтүрбе» деп, ада-өбөкөлөргө айткан сөсти укканыгар. Кижн өлтүргени жаргыладар. Је Менин слерге айдып турганым бу: карындажына темей чугулданып турган кижн жаргыладар; карындажын «аамай» дегени оток-күрееде жаргыладар; «јүүлгек» дегени, отту гееннага — тамыга түжер эдип буруладар. Анайдарда, Кудайга сый берейин деп, тагылга келеле, карындажын сего комыдалду болгоны санаанга киргежин, берейин дегенинди тагылдын јанына салып койоло, барып, озо карындажынла јаражып ал, онон келип, берейин дегенинди бер.

«Кейтибе» деп, ада-өбөкөлөргө айткан сөсти укканыгар. Је Менин слерге айдып турганым бу: үй кижини күүнзеп көргөни — јүрегинде кинчек эткени. База айткан сөс бар: «Алган эжиле айрылыжып јаткан кижн ого айрылышканы керегинде кере бичик берзин». Је Менин слерге айдып турганым бу: чайдам эмес эжиле айрылыжып јаткан кижн эжин балыр јүрүмге кийдирип јат; айрылыжып калганды алган кижн кинчекке кирип, балыр јүрүм јүрет.

«Черт* буспа, је Кайраканнын алдына чертенип айтканынды бүдүр» деп, ада-өбөкөлөргө айткан сөсти база укканыгар. Је Менин слерге айдып турганым бу: качан да чертенбегер.

---

* *Черт* — орустап *клятва*.

Тенериле де чертенбегер – Кудайдын Ширеези ол; жерле де чертенбегер, Кудайдын бут алды ол; Иерусалимле де чертенбегер, улу Кааннын калазы ол; бажынгла да чертенбе, бажыннын бир де кылын агартып эмезе карартып болбозын. Айдар сөзигер мындый болзын: эйе болзо, «эйе», жок болзо, «жок». Кожуп айтканы – мекечинен.

МАТФЕЙ 5:17–37

КЫРДА ЖАРЛАГАН СӨС: СҮҮШ ЛЕ МҮРГҮҮРИ КЕРЕГИНДЕ

«Көс ордына – көс, тиш ордына – тиш» дегенин укканыгар. Же Менин слерге айдып турганым бу: жаман кижиге удурлашпа. Карын, он жаагынга тажып ийген кижиге база бир жаагынды төгөп бер. Сениле жаргылажып, чамчанды алайын дегенге, үстиги де кийиминди уштып бер. Бир чакырым жерге кожо барып кел деп албадаган кижиле кожо эки чакырым жерге барып кел. Сураганга – бер, төлүге алайын дегеннен – туура баштанба.

«Јуугына буурзап жүр, өштүнди жаман көр» дегенин укканыгар. Же Менин слерге айдып турганым бу: өштүлереерге буурзагар, слерди кармагандарды алкагар, слерди жаман көргөндөргө жакшыгар јетиригер, слерге жаманын јетиргендер учун, слерди истегендер учун мүргүгер. Анайып Тенеридеги Адагардын уулдары болорыгар. Ол Бойынын күнин жамандардын да, жакшылардын да үстине чыксын дийт; жаңмырын ак сагыштуга ла кара сагыштуга ийет. Слерге буурзап тургандарга буурзаар болзогор, слерди не учун кайралдайтан? Каланчылар да анайда эдип турган эмес беди? Јүк ле карындаштараарды уткып турган болзогор, аңылу нени эдип жадыгар? Өскө калыктар да анайда эдип турган эмес беди? Анайдарда, Тенеридеги толо кемдү Адагардый, толо кемдү болугар.

Калак, кизи көрзин деп, Кудайдын ижин этпегер. Онон башка слерге Тенеридеги Адагардан кайрал болбос. Жакшы керектер эдип јатканда, оны жарлаба, эки јүстүлердий болбо. Улус мактазын деп, олор синагогаларда, оромдордо анайда эдип жадылар. Чынын айдадым слерге: олор бойынын кайралын алганы ол. Сен дезе жакшы керектер эткенде, он колыннын эдип турганын, сол колын билбезин. Быйан эткенин јажытту болзын. Ол тушта јажытту эткенди көрөр Адаг сени иле кайралдаар.

Мүргүп турган өйдө эки јүстүлердий болбогор. Улус көрзин деп, олор синагогаларда, ором белтирлерине туруп мүргүүрин жакшызынып жадылар. Чынын айдадым слерге:

олор бойынын кайралын алганы ол. Сен дезе мўргүенде, кыбыга кирип, эжигинди бөктөп, көрүнбөс Адага мўргү. Ол тушта жажыттуны көрөр Адаг сени иле кайралдаар.

Мўргүп, өскө улус чылап, артык сөс айтпагар. Көп сөс айтсабыс, угулар деп, олор сананып жат. Олорго түнөйлөшпөгөр. Тенгеридеги Адагар слердин керектегенеерди Онон сурагалакта билер. Мынайып мўргүгөр:

Тенгериде Адабыс,
агару адын тоомјыда болзын!
Каандыгын Сенин келзин!
Тенгериде чилеп, јерде де
кўүн-табын Сенин бўтсин!
Кажы ла кўннин калажын бу
да кўнде биске берзен.
Кинчектеристи таштазан,
бис те биске јаман
эткендердийин таштайдыс.
Ченелтеге кийдирбезен,
јаманнаг бисти корулазан.
Каандык, кўч ле мак дезе
ўргўлјиге Сенийи.
Аминь.

МАТФЕЙ 5:38 – 6:13

ИИСУС БЕШ МУНГ КИЖИНИ ТОЙДЫРА АЗЫРАГАНЫ

Бир катап Иисус үренчиктериле кожо Галилей талайдын ол жанына кечип, Тивериаданы эбире жерлерге барды. Оору-јоболды жазып, кайкалдар жайап турганын көрөлө, Онын кийнинен камык улус барды.

Иисус кырдын бажына чыгып, анда үренчиктериле кожо отурып алды. Иудейлердин Пасха байрамы жууктап келеткен. Ого көп улус келип јатканын көрөлө, Иисус Филиппке айтты: «Буларды азыраарга, калашты кайдан садып аларыс?» Бойынын нени эдерин билип, Ол анайда ченеп сураган.

«Олордын кажызына ла эмештен де једишсин деп, эки јүс динарийге де калаш алза, јетпес» деп, Филипп каруу јандырды.

Үренчиктеринин бирүзи, Симон Пётрдын Андрей деп карындажы, Ого айтты: «Мында бир уулчакта арбанын беш болчок калажы ла эки балыгаш бар, је мындый көп улуска ол не де эмес». Иисус айтты: «Улусты кыйындай отурзын дегер». Ол өлөнгө койу јер болгон. Анайда, беш мунг кире кижиге кыйын отурды.

Иисус калашты алып, алкыш јетиреле, үренчиктерге үледи, үренчиктер десе кыйын отурган улуска үледилер. Балыкты да кем канча кире күүнзегениле алды. Улус јип тойордо, үренчиктерине айтты: «Јигеннин арткан-калганын жууп алыгар, бир де неме кара јерге калбазын». Арбанын беш болчок калажынан улус јиген де кийнинен, он эки каламага толтыра калаштын тилимдерин жууп алгылады.

Улус Иисус жайаган кайкалды көрөлө айдышты: «Телекейге келетен Јарлыкчы чып-чын Бу эмтир!»

ИОАНН 6:3–14

ИИСУС ХРИСТОСТЫН КУБУЛГАНЫ

Бир катап Иисус Пётрды, Иаковты ла онын Иоанн карындажын алала, бийик кырга чыкты. Ол мүргүп турарда, үренчиктери Онын чырайынын кубулганын көрди. Чырайы күндий жаркындалды, кийими дезе, жарыктей, ак болды. Же бат, Моисей ле Илия Тенеринин магыла жаркындалганча келип, Оныла эрмектешип турдылар. Манзаарып калган Пётр Иисуска айтты: «Кайракан, биске мында жакшы! Күүнүн бар болзо, бого үч жапаш тудалы: Сеге, Моисейге ле Илияга». Ол айдып турганча, оlorды жаркынду булут көлөткөлөп, булуттан үн угулды: «Бу Менин сүүген Уулым, Онын Бойында Менин жакшылыкту күүн-табым. Оны угыгар!»

Үренчиктер мыны угала, сүрекей коркып, көнкөрө түштилер. Иисус жууктай базып келеле, оlorго тийип, «Турыгар, коркыбагар» деди. Үренчиктер өрө көрөрдө, Иисустаң өскө кижиге жок эмтир.

Оlor кырдан түжүп келедерде, Иисус оlorго жакарды: «Кижиге Уулы өлүмнөн тирилбегенче, бу көргөнөөрди кемге де айтпагар».

МАТФЕЙ 17:1–9; ЛУКА 9:28–36

БУУРЗАК САМАР КИЖИ КЕРЕГИНДЕ УКААЛУ СӨС

Бир жасак үредеечи Иисусты ченеп сураган: «Үредүчи, үргүлди жүрүмдү болорго, нени эдейин?» Иисус оного сурады: «Жасакта не деп бичилген?» Ол кижини каруу жандырды: «Кайраканды, бойыннын Кудайынды, бастыра жүрегинге, бастыра тынынга, бастыра күчинге, бастыра санаанга сүйүп жүр». База: «Бойынды сүүгендий, жуугынды сүйүп жүр». Иисус ого айтты: «Айтканын жолду. Анайда ла эдип жүр, жүрүм жүрерин». Же ол актанайын деп, Иисустан сурады: «А менин жуугым кем?» Иисус каруу жандырып укаалады:

Бир кижини Иерусалимнен Иерихон жаар барып жадала, тонокчыларга туттурткан. Тонокчылар оны жылагаштап, тоноктоп, жарым тынду арттырала, жүре бергендер. Ол жолло бир абыс барып жаткан. Же соктыртып койгон кижини көрөлө, көндүрө өдө берген. Анайда ок бир левит база көндүрө өдө конгон. Самар жеринин кижизи десе жортып барадала, оны көрүп, ичи ачыган. Базып келеле, шырказын аракыла жунуп, майла сүртеле, тагып берген. Эштегине миндиреле, конор турага экелип, оны кичееген. Эртезинде, атанар тушта, конор туранын ээзине акча берип айткан: «Бу кижини кичее. Артык акча коротсон, бурылзам, төлөп берерим».

Укаалу сөсти куучындайла, Иисус жасакчынан сурады: «Тонокчыларга туттурткан кижинин жуугы ол үчүнин кажызы деп сананып турун?» «Ого быйаны жеткени» деп, жасакчы айтты. Оного Иисус айтты: «Бар, сен де анайда эдип жүр».

ЛУКА 10:25–37

АСТЫККАН УУЛ КЕРЕГИНДЕ УКААЛУ СӨС

Иисус улуска база бир укаалу сөс куучындады:

Бир кижиде эки уул болгон. Кичүзи адазына айткан: «Ада! Эңчимди меге беригер». Адазы жөөжөни уулдарына бөлип берген.

Удабай ла кичү уул ончозын жууп, ыраак ороонго атанган. Анда ол балыр жүрүм жүрүп, акчазын үреп койгон. Бары-жоғын кородып саларда, ол ороондо ачана-торо башталган. Ол не-немеге јединбей барган. Барып, ол орооннын улузынын бирүзине јалданарда, оны јалангына чочко кабырарга ийген. Чочконын курсагыла да болзо кардын толтырайын дезе, оны да берери чыкпай турган.

Санаа алынып айдынган: «Адамнын канча јалданаачылары курсакты јип, түгезип болбой јат, мен дезе торолоп, өлөргө јеттим! Туруп, адама барып айдадым: „Ада, тенериге удурала слердин алдыгарда кинчек эттим. Уулыгар деп аданар учурым јок, мени јалданаачыларга кожуп алыгар“». Туруп, адазына барган.

Оны адазы ыраагынан көрүп ийеле, ичи ачыган, удурла жүгүрип келеле, кабыра кучактап, окшой берген. Уулы: «Ада! — деген. — Тенериге удурала слердин алдыгарда кинчек эттим. Уулыгар деп аданар учурым јок». Је адазы кулдарына јакарган: «Кийимнин болзо јакшызын экелип, балама кийдиригер, сабарына жүстүк, будына болзо өдүк кийдиригер. Семирткен бозуны экелип сойыгар — јийлик, јыргайлык! Бу уулым өлгөн бойы тирилди, јылыйган бойы табылды».

Јаан уул дезе кырада болгон. Јанып келедип, айылдан кожон, сүүнчи чыгып турганын угуп ийген. Јалчылардын бирүзин алдырып, анда не болуп турганын сураган. Онызы айткан: «Карындажын јанып келген. Ол эзен-амыр јанып келгенине адан сүүнип, семирткен бозуны сойгон». Јаан уул өөркөйлө, айлына кирбеген. Адазы чыгып келеле, оны кычырган. Је ол адазына айткан: «Канча јылга улай слерге иштеп, айткан сөзигерден чыкпай жүрдим. Је најыларыңла кожо јыргап ал деп, меге уулак та айдып бербедигер. Баскын-

тоскын үй улуска биригип, ар-јөбжөзин кородып койгон бу уулыгар јанып келерде, ого семирткен бозу сойдыгар!»

Адазы дезе ого айткан: «Уулым, сен јаантайын мениле кожо, менде не бар – сенийи. Бу карындажын өлгөн бойы тирилди, јылыйган бойы табылды деп сүүнип, јыргаар керек».

ЛУКА 15:11–32

БАШТАПКЫ ЛА ЭНГ ЖААН ЖАКЫЛТА

Бир катап Иисуска жасак үредеечи базып келди. Жасакчы Иисус-тан сурады: «Үредүчи, Жасактагы жакылталардын энг учурлузы кажызы?» Иисус ого айтты: «„Кайраканды, сенинг Кудайынды, бастыра жүрегинге, бастыра жуланга, бастыра санаанга сүүп жүр“». Бу баштапкы ла энг учурлу жакылта. Ого түней экинчи жакылта бу: „Бойынды сүүгендий, жуугынды сүүп жүр“. Бу эки жакылтага ончо Жасак ла жарлыкчылардын бичигени төзөлгөн».

МАТФЕЙ 22:36–40

ПАСХАНЫҢ АЖЫН ЖИГЕНИ

Пасха байрамның күни једип келерде, Иисус Пётр ла Иоаннды ийип: «Барып, биске пасханын ажын јиир јер белетегер» – деди. «Оны кайда белетезин деп турун?» – олар сурадылар. Иисус айтты: «Калага кирип јатсагар, слерге суулу јыракы* апараткан кижн туштаар. Ол кижнин кийнинен онын киретен айлына јетире барыгар. Онон айылдын ээзине айдыгар: „Ўренчиктеримле кожо пасха јийтен кып кажызы деп, Ўредүчи сурап јат“. Ол слерге үстиндеги јунадып салган телкем кыпты көргүзер. Анда белетегер». Олар барып, Иисустын айтканыла үзе табып, пасханы белетеп койдылар.

Ой једип келерде, Иисус ла Онын он эки ўренчиктери ашты јип баштады. Иисус ологго айтты: «Кыйналарымнан озо бу пасханы слерле кожо јиирге тын күүнзеген эдим! Айдып турум слерге: Пасха Кудайдын Каандыгында болбогончо, Мен онон јибезим». Айак алып, алкыш јетиреле айтты: «Мыны алып, бойыгар ортодо ичип, эбиртигер. Айдып турум слерге: Кудайдын Каандыгы келбегенче, виноград јулугынан база ичпезим».

Иисус калашты алып, алкыш јетирди. Калашты сындырала, ологго берип айтты: «Бу слер учун берилип јаткан Менин Эди-Каным. Мени эске алынып, анайда эдип јүрүгер». Курсак јиген кийнинде айакты берип айтты: «Бу айак – слер учун төгүлетен Менин Канымдагы Јаны Кереес».

ЛУКА 22:8–20

---

* *Јыракы* – орустап кувшин.

ГЕФСИМАНИЯДА МҮРГҮГЕНИ

Иисус ол ло тўнде, пасханынг ажын жийле, он бир ўренчигиле кожо Иерусалимнен чыгып, Гефсимания деп жерге келди. Анда ўренчиктериле кожо садка кирип, ологро айтты: «Оноор барып мўргўгенчем, мында отурыгар». Пётрды, Иаков ло Иоаннды алганча барып, ачуга алдырып, карыга берди. «Ўзўк-тыныма ўлўмнинг ачузы тўшти – деп, Иисус ологро айтты. – Мында болуп, Мениле кожо ойгу болугар».

Эмеш туура барып, жерге кўнкўрў тўжўп, мўргўй берди: «Адам! Бу кыйын-шыра Менен жастыккадый болзо, жастыксын. Андый да болзо, Менин кўўнимле болбозын, же Сенийиле болгой». Тенериден ангел келип, Онын тын-санаазын тынғыдып турды. Иисус тартыжуда болуп, там кичеенип мўргўди. Онын тери жерге тамчылаган кан ошкош болды.

Ўренчиктерине келип, олондын уйуктап жаткандарын кўрўлў, ойгозып айтты: «Бир де саат Мениле кожо ойгу болуп албадыгар ба? Ойгу болугар, ченелтеге тўшпеске мўргўгер: тын сергек, эт-канда дезе чине жок».

Олондон туура барып, ойто ло мўргўди: «Адам, бу кыйын-шыраны жастыктырбай, Мени ого чыдашсын дезен, Сенин кўўн-табын болгой». Иисус Христос бистинг кинчектерис учун кыйын-шыраны ўдўр керек болгон.

МАТФЕЙ 26:36–44; ЛУКА 22:39–46

ИИСУСТЫ КАРУУЛГА АЛГАНЫ

Иисус үч катап келип, үренчиктерин көрөрдө, олор уйуктап жаткан. Үчинчи катабында Ол айткан: «Эмдиге жетире уйуктаганчаар ба? Өй жууктап, Кижин Уулы кинчектүлөрдүн колына берилип жадыры. Туругар, баралы! Мени садып жатканы жууктап келди».

Ол мынайда айдып турганча, он эки үренчиктин бирүзи, Иуда, келди. Ол Иисусты одус мөнүн акчага садып ийерге, улу абыстарга жөбин берген. Оныла кожо көп черүчилер ле улу абыстардын ла фарисейлердин улустары келди. Олор ончозы жарыткыштарлу, кылыштарлу ла агаш токтокторлу болгон. Иисусты садып жаткан Иуда олорго темдек айдып берди: «Окшогон кижим, Ол болор, Оны тудугар». Бу тарый Иисуска базып келеле, «Эзен, Үредүчи!» – дейле, Оны окшоды. Иисус дезе ого айтты: «Найы, сен бого болуп келдин бе? Кижин Уулын окшошло садып турун ба?» Иисус Иудала кожо келген черүчилерге баштанып сурады: «Кемди бедиреп туругар?» «Назарет жеринен Иисусты» – деп, олор каруу жандырды. «Ол Мен болорым» – деп, Иисус айтты. Мыны угала, олор тескерлеп, жерге көнгөрө түштилер. Бу тушта Иисус улуска айтты: «Тонкчыны тудайын дегендий, Мени тудуп аларга, кылышту ла токтокторлу келдигер. Күнүн сайын слерле кожо байзында болуп жүрдим, слер Меге тийбедигер. Же эмди – слердин өйигер ле карануйдын жаңы».

Черүчилер Иисусты тудуп алып, улу абыс-эшке эжелдилер. Үренчиктери дезе Оны таштап, кача бердилер.

МАТФЕЙ 26:45–49, 56–57; ЛУКА 22:45–54; ИОАНН 18:1–12

ИИСУС ПИЛАТТЫҢ АЛДЫНДА

Эрте танда ончо улу абыстар ла калыктын жаандары Иисусты өлтүрер деп жөптөштилер. Оны күлүйле, Иудеяны башкарып турган Рим башкараачыга, Понтий Пилатка, апардылар. Ол тушта Иисусты садып ийген Иуда Оны жаргылаганын көрүп, бурузын алынала, одус мөнүн акчазын улу абыстарга ла жаандарга кайра жандырып айтты: «Актуны өлүмге садып, кинчек эттим». Ол мөнүнүн байзында таштап, ошон чыгып барала, буунып койды.

Иисусты экелген иудейлер быjarланбаска, кара жанду Пилаттын өргөөзине кирбедилер. Пилат ологго чыгып келеле айтты: «Бу Кижини не деп бурулап турганаар?» «Жаманды этпеген болзо, Оны сеге бербес эдибис» — деп, олог каруу жандырдылар. Ошон Оны бурулап баштадылар: «Бу кижиге Бойун Христос Каан деп аданып, калыгыстын күүн-санаазын булгап, каганга калан төлөөргө буудак эдип жат».

Пилат өргөөгө ойто кирип, Иисусты бойына кычырып айтты: «Сен иудейлердин Кааны ба?» «Менин Каандыгым бу телекейден эмес. Каандыгым бу телекейден болгон болзо, Мени иудейлерге бербезин деп, Менин улузым Мен учун тартыжар эди» — деп, Иисус каруузын жандырды. «Андый болгондо, Сен Каан ба?» — деп, Пилат сурады. Иисус айтты: «Мени Каан деп, сен айттын. Чындыкты керелейин деп, Менин туулганым, телекейге келгеним бу. Кем чындыктан, Менин үнимди угуп жат». «Чындык дегенин не?» — деп, Пилат сурады.

Иисус Ирод башкарып турган Галилейден деп, Пилат угала, Оны Иродко ийди. Ирод бу күндерде база Иерусалимде болгон. Ирод Иисуска көп сурактар берди, же бирүзине де каруу албады. Улу абыстар ла жасак үредечилер Оны тын бурулап турдылар. Ирод десе бойынын жуучылдарыла Оны базынып ла электеп, Ого кааннын кеп-кийимин катанчыктайла, Пилатка кайра ийди. Мынан озо өштөжип жүрген Пилат ла Ирод ол күннен ала наылажып алдылар.

Пилат десе улу абыстарды, бийлерди ле улусты жууяла, ологго айтты: «Улусты булгап жат деп, бу Кижини меге экелдигер. Же слердин көзигерче шинжүлөп, бурулап айткан сөстөрөөрди керелейтен немени бу Кижинен таппадым». Жанжыкканы аайынча, Пилат байрам күнге учурлай түрмеде отургандардын бирүзин

божодор учурлу болгон. Ол Иисусты божодорго сананган, је ончозы кыйгырыжа берди: «Ол олзин! Биске Варавваны божот!» Варавва десе калада түймеең көдүрүп, кижі өлтүрген учун түрмелеткен. Пилат Иисусты божодып ийерге, улуска катап баштанды, је олор: «Оны керип кой! Керип кой!» — деп, кыйгырыжып турдылар. Олордын кыйгызы Пилаттын үнин акалап ийди.

МАТФЕЙ 27:1–4; ЛУКА 23:2, 7–23; ИОАНН 18:28–30, 33–38

«БОЙЫНЫНҢ КЕРҰ АГАЖЫН АПАРЫП...»

Онойдордо Пилат Иисусты каруулга алып, Оны соксын деп жакарды. Черүчилер тегенектен венек өрөлө, Онын бажына салып, кубакай-кызыл катанчык кийдирдилер. Ого базып келип, «Иудейлердин кааны эзендик болзын!» – дешкилеп, жүзине согуп турдылар. Пилат ойто чыгып келеле айтты: «Бу Кижинен бир де буру таппай турганымды слер билзин деп, Оны слерге чыгарып жадым».

Иисус бажында тегенек венекту, кубакай-кызыл катанчыкту чыгып келди. «Көргүлегер, бу Кижин!» – деп, Пилат ологорго айтты. Улу абыстар ла жалчылар Оны көрөлө, кыйгырыжа бердилер: «Оны керип кой, керип кой!» «Мен Онон буру таппай турум» – деп, Пилат ологорго айтты. «Жасакла болзо, Ол Бойын Кудайдын Уулы деп жарлаганы учун өлөр учурлу» – деп, иудейлер каруу жандырдылар. Мыны угала, Пилат там коркыды. Өргөозине ойто кирип, Иисустан сурады: «Сен кайдан?» Же Иисус каруу бербеди. «Меге айдар күүннн жок по? – деп, Пилат айтты. – Сени божодып та ийзем, табым, кере тарттырзам да, табым. Мыны Сен билбей турун ба?» Иисус каруу жандырды: «Сеге өрөртинен берилбеген болзо, Менин бажымды билер жанын жок болор эди. Онын учун Мени сеге берип ийгеннин кинчеги жаан». Бу сөстөрдин кийнинен Пилат Оны божодып ийер арга бедиреди.

Ол Иисусты өргөөнөн чыгарала, жаргы эдетен жерге отуруп алды. «Көргүлегер, бу слердин Кааныгар!» – деп, Пилат иудейлерге айтты. Же ологор кыйгырыжа берди: «Ол олзин! Оны керип кой!» «Христос дейтен Иисусты канайдайын?» – деп, Пилат сурады. «Кере тартсын!» – деп, ончозы кыйгырышты. «Ол жаман нени эткен?» – деп, башчы сурады. Же ологор там тынгыда кыйгырышты: «Кере тартсын!» Пилат аргазын таппай, калыктын түймеени тыгып турганын көрөлө, улус көзинче колын јунуп айтты: «Бу Актунун канында бурулу эмезим. Бойыгар көрүгер». «Онын каны биске, бала-баркабыска болгой» – деп, ончолоры каруу жандырдылар. Айдарда, Пилат ологорго Варавваны божотты, Иисусты дезе камчыладала, кере тартсын деп, берип ийди.

Черүчилер Иисусты кере тартарга апарды. Бойынын керү агажын жүктенип, Ол «Куу-Баш», еврейлеп «Голгофа» деп жерге барды. Иисусты ээчий ал-түмен калык ла ыйлашкан-сыкташкан

үй улус барып жаттылар. Ол олар жаар бурылып айтты: «Иерусалимнин кыстары, Мен учун ыйлабагар. Онын ордына бойыгар, бала-баркагар учун ыйлагар. „Бала таппастар ла бала чыгарбагандар, эмчегин эмиспегендер кежиктү!“ деп айдар күндер једип келедири».

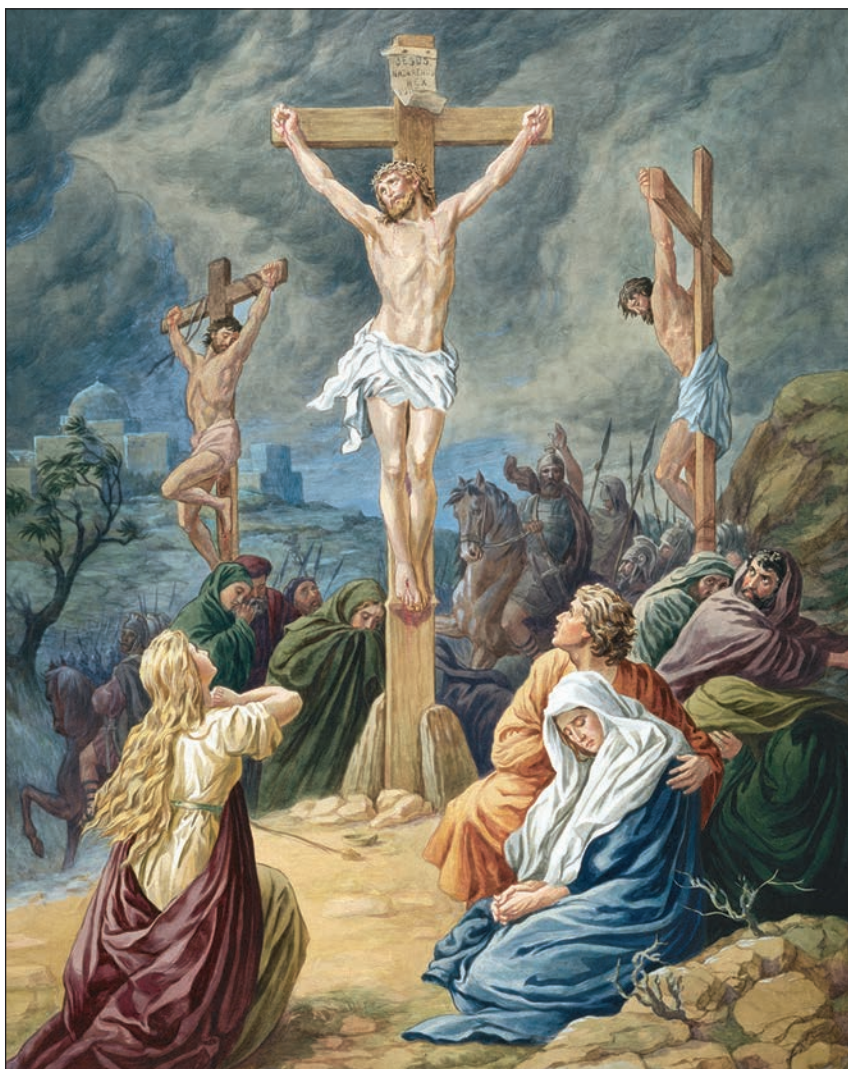
МАТФЕЙ 27:20–26; ЛУКА 23:27–29; ИОАНН 19:1–17

ИИСУСТЫ КЕРЕ ТАРТКАНЫ

Оныла кожо кыйнап өлтүрерге, эки тонокчыны апаргандар. Куу-Баш деген жерге келеле, Оны ла эки тонокчыны — бирүзин он, экинчизин сол жанына керип койдылар. Иисус дезе айтты: «Ада! Олордын жаманын таштап кой. Олор нени эдип тургандарын билбей жадылар». Пилат керү агашка бичик илдиртти. Бичилгени мындый болгон: «Назарет жеринен Иисус — иудейлердин Кааны».

Черүчилер Иисусты керийле, Онын кийимин бойлоры ортодо үлежип алдылар, катанчыгын жыртпасака, шыбага чачтылар. Улус мынын ончозын көрүп турган. Олорло кожо бийлерде Иисусты шоодып, айдып турган: «Өскө улусты аргадап жүрген эди, Ол Христос, Кудайдын талдап алганы болзо, Бойын Бойы аргадап алзын!» Жуучылдар Оны база шоодып, укус берип, «Сен иудейлердин Кааны болзон, Бойынды Бойын аргадап ал!» — дежип тургандар. Керидип койгон тонокчылардын бирүзи Оны өчөп айтты: «Сен Христос болзон, Бойынды ла бисти аргадап ал!» Экинчизи оны токтодып, «Сен, анайып ок жаргылаткан бойын, Кудайдан коркыбайдын ба? Бисти эткен керектерис учун чын жаргылаган, Ол дезе бирде жаманды этпеген» — дейле, Иисуска айтты: «Каандыгына келзен, мени эске ал, Иисус!» Иисус ого айтты: «Чынын айдадым сеге: бүгүн ле Мениле кожо Кудайдын Каандыгында болорын». Тал-түштен ала жер үстине карануй түжүп, үч саатка жетире турды. Үч саат кирезинде Иисус тын үнденип айтты: «Эли, Эли! Лама савахфани?» Онызы «Кудайым, Кудайым! Мени не таштадын?» дегени. Анда турган черүчилердин бирүзи жүгүрип барала, шиндирер неме алып, оны укусла чыктыдып, тайакка саптайла, Ого ичерге берди. Иисус укусту амзайла, «Бүтти» — деп айтты. Онон тын үнденип, «Ада! Сенин колыга тынымды берип жадым!» — деди. Анайда айдала, тыны кыйыла берди.

Бу ок өйдө байзындагы көжөгө ортозыла эки жара жыртыла берген. Жер силкинди, кайа-таштар жарылды, сөөк салган жерлердин эжиктери ачылды. Көп агару улус тирилип, сөөк салган жерлерден чыктылар. Тирилгендер агару калага кирип, көп улуска көрүнгөн. Жүс жуучылдын жааны ла Иисусты

каруулдаган улус јер силкингенин ле ондо не болгонын кө-
рөлө, куды чыгып айттылар: «Ол чындаптаң Кудайдын Уулы
болгон!» Мыны көрөргө јуулган улус не болгонын ондойло,
кородоп, јангылап турды.

МАТФЕЙ 27:45–49, 51–54; ЛУКА 23:32–43, 46–48; ИОАНН 19:19–24, 30

ИИСУСТЫ ЈУУГАНЫ

Иисус өлгөн күн – пятница болгон. Келер суббот жаан байрам күн учун, улустын сөөгин керү агашта арттырарга жарабас болгон. Иудейлер кере тарткандарды түжүрзин деп, Пилаттан жөп сурадылар. Жөпти алала, черүчилер келип, Иисула кожо кере тартырткан улустын јодолорын сый соктылар. Иисуска јууктап, Онын өлүп калганын көрөлө, јодозын сый сокподылар. Је черүчилердин бирүзи Онын кабыргаларына јыдала сайып ийерде, кан ла суу ага берди. Анайып, «Онын үйе-сөөги сынбас» деп, Агару Бичикте айдылган сөс бүтти. База бичилген јер бар: «Јыдала сайган кижизи јаар көргүлеер».

Армафейден Иосиф деп кижИ Иисустын сөөгин түжүрИп аларга, Пилаттан жөп сурады. Ол Иисустын үренчиги болгон, је иудейлерден коркып, онызын јажытта туткан. Пилат ого јөбИн берди.

Јажытту түнде Иисуска келип жүрген Никодим база келди. Никодим жаан аяктарда јараш јытту май экелди. Олор Иисустын сөөгин алала, иудейлердин сөөк јуур јаныла Оны јараш јытту майла сүртүп, ару кеденле ороп салдылар. Иисустын кере тарттырган јеринен ыраак јокто сад болгон – андагы кайада, ойып салган куй ташта, сөөк салар јангы јер. Иосиф ле Никодим Иисустын сөөгин ол јерге салып, эжигин жаан ташла базырып койдылар.

Суббот күн улу абыстар ла фарисейлер Пилатка јуулыжып айттылар: «Бийибис, ол мекечи эзен јүрерде, үч күннен тирилерим деп айтканын эске алдыбыс. Онын учун сөөк салган јерди үчинчи күн өткөнчө каруулдазын деп јакар. Үренчиктери келип, сөөкти уурдап алала, калыкка Оны тирилди дешпезин. Бу кийиндеги меке башкызынан јаман болор».

Жөптөң алала, сөөк салган јерге каруул тургустылар, эжигин таңмалап салдылар.

МАТФЕЙ 27:57–66; ИОАНН 19:31–42

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ТИРИЛГЕНИ

Суббот күн өдөрдө, коркышту тын јер силкинди. Ненин учун дезе, тенгеринен Кайраканнын ангелы түжүп, сөөксалгыштын эжигиндеги ташты антарган. Ангелдин бүдүми – јалкындый, кийими кардый ак болды. Каруулчыктар онон коркып, көнкөрө түжүп, куды чыктылар. Онон озор билинип келеле, калага барып, не болгонын улу абыстарга айттылар. Улу абыстар дезе јаандарла кожо јуулыжып јөптөжөлө, јуучылдарга арбынду акча берип јакыдылар: «Иисустын үренчиктери түнде, уйуктап јадырыста келип, Онын сөөгин уурдай берди дегер. Бу табыш башчыга јеткежин, оны јөпкө кийдирип койорыс, слерле јаман не де болбос». Озор акчаны алала, үреткениле эттилер.

Ол ло күн эртен тура Мария Магдалина, Иаковтын ла Иосиянын энези – Мария, Саломия Иисустын мөңкүзин сүркүштеерге, сөөк салган садка бардылар. Озор бойлоры ортодо эрмектешти: «Сөөк салган јердин эжигинен ташты биске кем антарып берер?» Јууктап келеле, үй улус алан кайкадылар. Таш антарылып калтыр, ол дезе сүреен јаан болгон. Сөөк салган јерге киреле, ак кийимдү ангел отурганын көрүп, коркый бердилер. Ангел дезе үй улуска айтты: «Коркыбагар, кере тарткан Иисусты бедиреп турганыгарды билерим. Ол мында јок. Бойы айтканыла, тирилген. Јууктай базып, Кайракан јаткан јерди көрүгөр. Түрген барыгар, Ол тирилип калган, Галилейде слерди сакып јат деп, үренчиктерине айдыгар».

Озор сөөк салган јерден мендей чыгып, үренчиктерине Христостын тирилгенин айдарга, коркып ла сүрекей сүүнип, јүгүре бердилер.

МАТФЕЙ 28:1–8, 11–15; МАРК 16:1–7, 9

ИИСУСТЫҢ ТЕНГЕРИГЕ КӨДҮРИЛГЕНИ

Тирилген Иисус үренчиктерине төртөн күнге улай көрүнип, Кудайдын Каандыгы керегинде айдып жүрген. Олорды жууп жакыган:

Иерусалимди таштап барбагар, же Менен укканаарды – Аданын береечи болгонын сакыгар. Иоанн суула крестеген, слер десе удабастан Агару Тынла крестедереер.

Же слерге Агару Тын түшкежин, Оныла күч алынып, Иерусалимде, Иудей ле Самар ичинде, жердин жаказына да жетире Менин керечилерим болорыгар.

Мынайда айдала, Иисус улустын көзинче тенгериге көдүрилип, булутка көмүлип, көрүнбей барган. Ол өрө көдүрилип барадарда, олор тенери дөөн көрүп тургылаган. Кенетийин олордын алдына апагаш кийимдү эки эр кижиге тура түжүп, мынайда айткан: «Галилейдин улузы! Тенери дөөн көрүп алган не туругар? Иисус слерден тенериге көдүрилди. Ол тенериге өрө көдүрилгени ле чилеп, ойто анайып ок келер».

АПОСТОЛДОРДЫҢ ИЖИ 1:3–5, 8–11

Сөзлик

АБЫС – Байзындагы ишчи. Абыстын төс молжузы Кудайга тайылга эдери ле мүргүүри.

АГАРУ – 1. Агару – ағыланган, бу телекейде неге де түнгей эмес, ого не де тийип болбос дегени. Озо ло баштап, агару деп Кудайды айдып жат. 2. Кудайга учурлаган кандый ла неме, темдектезе, Байзын, тайылга, сыйлар, Кудайга бойын учурлаган улус.

АГАРУ ТЫН – Кудайдын Тыны, Ада ла Онын Уулы Иисусла бирлик Кудай, Кудайдын жүрүм жайаар күчи.

АДА (Кудай) – Иисус Христос Кудайды «Ада» деп адап, мынызыла Ада Кудайга тазыл-тамырыла, өзök-буурыла жуук болгонун ачыгынча көргүскен. Иисус Христоско бүдүп турган кижини Кудайла колбулу болуп, Оны «Ада» деп адаар аргалу.

АКТУ – 1. Акту деп Кудайды айдып жат. Кудай жаантайын үзе немени чындык ла сүүшке тайанып, чын эдет; айткан сөзүн бүдүрөт. 2. Библиянын Эски Керезинде кижини Кудайла тургускан жөптөжүгө бүдүмжилү болуп, Онын сөзүн угуп, жакылталарын бүдүрзе, андый кижини «акту» дейтен. Жаңы Кереесте кижини Иисус Христоско бүдүп, Ого иженип, Онын күүн-табын бүдүрерге албаданза, Кудай онын кинчектерин таштап, актап алат.

АЛКЫШ БОЛОРЫ, АЛКЫШ ЖЕТИРЕРИ – 1. Буурзак Кудай кижиге Бойынын алкыжын жетирет, темдектезе, кижиге балабарка, мал-аш, амыр-энчү, једимдер берет. Кудайдын алкыжын алган кижини калыгына алкышту болот. 2. Алкышту кижини Кудайга быйанын јетирип, Оны мактайт.

АНГЕЛ – эт-кан јок тын. Ол Кудайдын айтканын бүдүрөт; Онын элчизини болуп, Кудайдын күүн-табын улуска јетирип, ологорго болужып јүрөт.

АРГАДААЧЫ – Кудай ончо калыктардын Аргадаачызы эдип, Бойынын сок жаңыс Уулын Иисус Христосты ийген. Иисус кижини кинчектин бурузына ла кезедүзинен аргадап, үргүлјини жүрүм берет.

БАЙЗЫН – тайылга экелип, Кудайга бажыратан тура. Ол Кудайдын Бойы айдып берген үлекерле тудулган.

ДИНАРИЙ – озодо Римде күндүк ишжал учун бир кижиге төлөлөтөн мөңүн акча.

ЖАРЛЫКЧЫ – Кудай Бойынын күүн-табын улуска жетирерге, Онын талдап алган кижизи. Агару Тыннын болужыла жарлыкчы ачылталарды алып, келер өйдө не болорын калыкка жетирет. Улус кинчектерин алынып, Кудайга баштанзын деп кычырат. Эски Кереесте жарлыкчылар Кудайдын ийетен Аргадаачызы керегинде жарлыктаган.

ЖАСАК – Кудай Бойынын калыгынан нени некеп турганы керегинде үредү. Израиль калыкка Кудай Моисей ажыра жакылталар берген. «Жасак» деп Моисей бичиген Библиядагы баштапкы Беш Бичикти база айдат.

ЖАСАКЧЫ, ЖАСАК ҮРЕДЕЕЧИ – Моисейдин жасагын жакшы билер кижиз. Ол жасакты шиндеп, улуска жартап, оны жүрүмдө канайда бүдүрерин айдатан. Жасакчылар улусты жасакка үредетен.

ЕВРЕЙ – Иаковтын калдыктары. Кезикте «еврей» ле «иудей» дегени жангыс учурлу болот, же «еврей» дегени көп сабазында кижинин угы-төзи, «иудей» десе – кижинин жандаган жангы.

ЕГИПЕТ – ийделү, жадын-жүрүми бийик кеминде ороон болгон. Ол Израильге коштой турат. Израильдин улузы Египетте 430 жылдын туркунына кул болуп жүргөн. Же сонгында Кудай Бойынын калыгын Египеттен чыгарган.

ИЕРУСАЛИМ – Эски Кереестин ойинде Израиль каандыгынын төс калазы, Жангы Кереестин ойинде оны Рим бийлеген. Иисустын өлгөни, тирилгени ле тенгериге көдүрилгени бу каланын коштойында болгон.

ИЗРАИЛЬ – 1. Иаковко Кудай берген аңылу ат. Израиль он эки уулду болгон, олор Израильдин он эки угынын улу адалары боло берген. 2. Орооннын ла калыктын ады.

ИИСУС – еврей ат, «Аргадаачы» эмезе «Кайракан аргадап жат» дегени.

ИОАНН КРЕСТЕЕЧИ – жарлыкчы, ол Кудайдын ийген деген Христос Аргадаачызы керегинде жарлыктап, Оны Иордан сууда крестеген. Иоанн – эн улу жарлыкчы деп, Иисус Христос айткан. Ол улусты кинчегин алынып, Кудайга баштанзын деп, сууда крестеген.

КАЙРАКАН – Жаңы Кереесте «Кайракан» деп сөс грек тилдеги «Кюриос» («Ээ») деп сөстин ордына тузаланылат (орустап *Господь*). Ол жер-телекейге, ондо бар ончо не-немеге Ээ болуп турганын көргүзөт.

КАЛАНЧЫ – калан жуур кижиси. Римдер еврейлерди жуулап алала, оларды албан-күчлө башкарган. Иисустун ойинде каланчылар римдерге иштеген. Каланчылар еврейлер болгон, же римдерге болужып, еврейлерди калан төлөттирткен. Онын учун еврейлер каланчыларды жаман көрөтөн. Бого үзеери каланчылар акчанын жарымын мензинерге, төлөйтөнүнөн артыктай акча некейтен.

КЕРЕЕС – жөптөжү. Оны тургузар тушта кажы ла жаны бойына кандый бир молжу алып, сөзин берет. Библияда Кудай ла улус ортодо тургузылган жөптөжү төс жерде туруп жат. Кудай ла улус ортодо тургузылган эн учурлу жөптөжүлөр – Эски ле Жаңы жөптөжүлөр (Кереестер). Синай кырда Моисей ажыра Израиль калыгыла Кудай тургускан жөптөжүни «Эски Кереес» дейдилер. Кудай ла улус ортодо Жаңы жөптөжү болоры керегинде жарлыкчылар судурлап айдып туратан. Иисус Христос крестте агару канын кижинин кинчектери учун төккөниле Жаңы жөптөжү башталып, Ого бүдүп турган ончо улусла тургузылат.

КЕРЕЕС КАЙЫРЧАК – орустап *ковчег завета*; агаштан эткен, ичи-тыштын алтындаган кайырчак. Онын ичинде эки жалбак таш чеберлелген. Ол ташта Кудай берген Он Жакылта бичилген болгон. Кереес кайырчак – агару чадырда, сонгында Байзынгнын агарудан агару дейтен жеринде турган.

КЕРҮ АГАШ – Иисус Христостун ойинде Рим империя улусты өлүмле кезедеринде тузаланган жазал. Ол карчый-терчий эки тоормоштон турган. Керү агашта өлбөри сүрекей шыралу ла эн уйатту өлүм болгон.

КИЖИ УУЛЫ – арамей тилде бу сөс колбу «кижи» дегени. Эски Кереесте, Даниилдин бичигенинде, бу сөс кудайлык Кижиси керегинде айдат. Сүүнчилү Жардан кычырганыста, Иисус Христос Бойун Кижиси Уулы деп адайт. Мынызыла Ол ончо улустан аңыланбай турганын темдектеген. Же Иисус Христос качан да кинчек этпеген.

КИНЧЕК – Кудайдын жакылталарын биле-тура эмезе билбей бусканы; Кудайга сөсуккур болбогону.

КӨРМӨС (гректөп *диаболос*) – желбистердин жааны. *Диавол* – «сайгакчы» дегени. Ого учуры тўнгей *сатана* деп сөс – «өштў», «удурлажаачы» дегени. Сатана – ол көрмөс.

КУДАЙ (еврейлеп *Эл, Элохим*) – ончо неменин Жайаачызы; Өрө Турган Кайракан.

КУДАЙГА БАШТАНАРЫ (гректөп *метанойа*, орустап *покаяние*) – «санаа кубултар» дегени. Кижинин кинчегин алынып, Кудайга баштанала, Онын болужыла акту жүрүм жүрери.

КУДАЙДЫН КААНДЫГЫ – эмдиги ле келер телекейдеги ончо неме Кудайдын башкартузында болот. Өрө турган Кудайдын күүн-табыла, Онын башкартузыла жүрүмди жүрери. Иисус Христос Кудайдын Каандыгы керегинде көп үрөткөн. Бу телекейде Ого бүдүп турган улустын жүрүминде Онын Каандыгы көрүнип жат. Же ол учына жетире эмдиги чак түгөнгөн кийинде ачылар.

ЛЕВИЙ – Иаковтын он эки уулынын бирүзи. Кудайдын жакарганыла, Левий укту Аароннон таркаган улус Байзында абыстар болгон, бу уктын арткан улусы абыстын болушчылары болуп иштеген.

ЛЕВИТ – *Левийдин* угынан таркаган кижинин. Жаңгы левиттер Байзында абыстын болушчылары болор учурлу.

МАЙЛААРЫ – кандый бир аңылу ишке учурлалганнын темдеги эдип, кижинин бажына жараш жытту майдын колунтызын сүртөтөн эмезе уратан. Мындый чүм-жан каанды, абысты ла кезик учуралдарда жарлыкчыны ишке тургусканда тузаланылатан.

МАРИЯ – Жаңгы Кереесте Мария деп атту бир канча үй кижинин учурайт: 1. Мария – Иисустын энези. 2. Мария Магдалина. Иисус онын өзөк-буурынан жети желбисти чыгара сүргөн, ол Иисусты ээчий барган. 3. Вифаниядан Мария – Марфа ла Лазарьдын сыйны. Ол Иисустын будынын жанында отуруп, Онын үредүзин уккан. 4. Мария – Клеопанын эмеени, Иаков ло Иосиянын энези. Ол Иисустын керү агажынын жанында турган. 5. Мария – Марк дейтен Иоаннын энези. Ол керегинде Апостолдордын эткен керектеринде айдылат.

МОИСЕЙ – Левийдин угынан чыккан. Израиль калыктын Египеттин олжозынан чыгарзын деп, Кудай оны талдап алган. Израиль калыктын улу башчызы ла жарлыкчызы болгон. Моисей ажыра Кудай Бойынын жасагын калыкка жетирген.

МҮРГҮҮЛ – Кудайга баштанып, Кудайла куучындашканы. Жаңы Кереестен кычырганыста, Иисус Христос то, Иисустын үренчиктери болгон он эки апостол до, бүдүп турган өскө дө улус Кудайга өзөк-тынынан чыккан сөстөрлө баштанып, Кудайдан каруу алат.

ОРОЗО – кандый бир өйдүн туркунына курсак жибей, кезикте суу ичпей жүргени. Бойун Кудайдын алдында жобожодорго эмезе Кудай кинчектен айрызын деп сураарга, эмезе уур-күч айалгада Кудайдын болушун керексинзе, кижин орозо тутат. Орозонун төс амадузы – улус ортодо чындык ла буурзашты орныктырары деп, жарлыкчылар жартайтан.

ОТОК-КҮРЕЕ (гректен *синедрион*) – иудейлердин жаргы эдетен оток-күреези. Ол жетен кижиден турган: абыстардан, жасакчылардан ла өскө дө жамылу улустан. Оток-күрееде көп сабазында мүргүүлдин ле эл-жоннын сурактары көрүлөтөн.

ПАСХА – еврей калыкта сүрекей учурлу байрам. Пасха – «көндүрө өткөн» дегени. Бу байрамда еврейлер Египеттин кулданыжынан канайда жайымдалганын эске алат. Ол өйдө Кудай Египеттеги кажы ла үйде туулган тун уул баланы өлтүрөргө Бойынын ангелин ийер деп, озолондыра айткан. Же Кудай еврейлерге эжиктеринин жаактарын курааннын каныла сүртсин деген. Ол тушта ангел канды көрөлө, ол үйди көндүрө өдүп, баланы өлтүрбөс. Онон ло бери Пасха байрам тушта еврейлер кажы ла үйде кураан сойып, каарып жадылар. Онон билезиле оны жийдилер.

ПИЛАТ, ПОНТИЙ ПИЛАТ – Иисус Христос туулган сонгында, 26–36 жылдарда, Иудей жеринде башкарган Рим башчы.

РИМ – Иисус Христос жерде жүргөн өйлөрдө улу-жаан империя. Ол бойына көп ороондорды, ол тоодо Израильди де бактырган. Онын төс калазы база Рим деп адалган.

СИНАГОГА – иудейлер синагогада Кудайга бажырып, Агару Бичик кычырып, улусты жаңга үредетен. Иудейлер журтаган кажы ла калада синагога болгон.

СИНАЙ КЫР (ХОРИВ КЫР) – Кызыл талайдын түштүгинде, Египет ле Израильдин жери ортодо турган кыр. Синай кырда Кудай Израиль калыгына Моисей ажыра Бойынын он салым-жакылтазын берген.

СУББОТ КҮН – *Жасак* аайынча иудейлер Кудайга бүткүлинче учурлаган агару күн, неделенин жетинчи күни. Кудай алты күн

жер-телекейди жайаган, онон јетинчи кўнде тыштанган, онын учун иудейлер ол кўнде иш-тошты токтодып, синагогада јуулыжып, Кудайга мўргўп, Агару Бичиктер кычыратан.

ТАГЫЛ – тайылга өртөйтөн аңылу јазал. Оны таштардан, той-балкаштан эмезе темирден јазайтан. Моисей жүрген өйдөн ала тагыл агару чадырда туратан, сонғында дезе – Байзында.

ТАЙЫЛГА ЭДЕРИ – Моисейдин јасагы аайынча, израильдер Кудайга тайылга экелетен. Тайылгалар башка-башка бүдүмдерлү болгон. Темдектезе, кинчектен аруталарга, бозу эмезе кой тайатан; Кудайдын берген алкыштары учун быйанын јетирерге, калаш, виноград ажын экелетен. Тайылганы тагылда јангыс ла абыстар тайаар учурлу болгон. Јангы Кереесте Иисус Христостын керү агашта өлгөни – кижиликти ончо кинчектерден арутаган сок јангыс тайылга болуп јат.

ТАМЫ – көрмөскө лө Кудайдын јолынан туура барган улуска белетелген кыйын-шыранын јери.

ФАРАОН – Египеттин каандарын јебрен өйдө онойдо айдатан.

ФАРИСЕЙЛЕР – Израиль калыктын бир кезек улузы. Фарисейлер Моисейдин јасагы ла ого улус кошкон көп эжилер аайынча жүрген. Олор Кудайдын килемјизине эмес, је Јасакты тыш јаныла бойлоры бүдүргенине иженген. Онын учун фарицейлерге түңгөйлөшпезин деп, Иисус айдатан.

ХАНААН – Израиль јонына Кудай береечи болуп молјонгон орооннын ады. Бистин күндерде бу ороон – Израиль, анайда ок Палестина деп адалат.

ШИЛЕМИР – сатананын (көрмөстин) јалчызы. Ол кижини Кудайдан туура апарып, оны бүткүлинче ээлеп јат. Иисус Христос Кудайдын күчиле көп улусты шилемирлерден јайымдаган, Бойынын үренчиктерине ондый ок јан берген.

Библиялык карталар

